

1936 FEB. 11.

M. Rinyóczy

Grafikai

Szemle

32

NYOMDAIPARI SZAKKULTURÁLIS FOLYÓIRAT.

KIADJA. A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDAI

1936 FEBRUÁR 15

MUNKÁSOK EGYESÜLETE. SZERKESZTŐSÉG ÉS

XXVI. ÉVFOLYAM. 2. SZ.

KIADÓHIVATAL: BUDAPEST VIII, KÖLCSEY UCCA 2.

GRAFIKAI SZEMLE

NYOMDAIPARI SZAKKULTURÁLIS FOLYÓIRAT. MEGJELENIK HATHETENKINT.
SZERKESZTI: NOVÁK LÁSZLÓ. KIADJA: A MAGYARORSZÁGI KÖNYV-
NYOMDAI MUNKÁSOK EGYESÜLETE. SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST VIII, KÖLCSEY U. 2 (GUTENBERG-OTTHON). TELEFÓN: 31-1-94

A magyar nyelv sajátosságairól

és a nyelvtisztaságról tartott előadást Egyesületünkben Balassa József tanár, a Magyar Nyelvőr szerkesztője. Sok érdekes dolgot mondott, sok megszívlelni való igazságra tanított, mindenek fölött pedig — fölpiszkálta a lelkiismeretünket. Olyan értelemben, hogy ismételtén, negyven esztendő óta isten tudja hányadszor, föl kellett vetnünk magunkban a kérdést: miképpen is lehetne mesterszavainknak a nyomdász nyelvvel elcsúfító, irodalmiatlanná tevő sokféle magyartalanságán segíteni?

A Grafikai Szemle sok-sok nagy föladata között nem utolsó dolog a nyelvhelyességgel és nyelvtisztasággal való törődés. Ha már magyarok vagyunk: beszéljük és írjuk ezt a mi édes anyanyelvünket tisztán, szépen, helyesen. A nyomdászember évszázadokon által őre volt a nyelvnek; az kell hogy legyen a jelenben meg a jövőben is.

Aki ért hozzá: tudja, hogy minő hallatlanul nehéz föladata vállalkoznék a Grafikai Szemle, ha mondjuk záros határidőn belül meg akarná magyarosítani a sokszorosítástechnikai mesterszókát. Kitűnő nyelvtudósok és lelkes nyomdászok minden igyekezete veszett kárba már évtizedekkel ezelőtt is, főképpen azért, mert eszméik és javaslataik népszerűsítésére nem volt meg a kellő nyilvánosságuk.

Most ez is megvolna. A Grafikai Szemle nagy publicitása révén talán sikerülni fog legszerencsétlenebb mesterszavaink némelyikét jó magyaros szavakkal fölcserélnünk. Ha nem is egyszerre, de apródonként, következetes használattal, s az ennek következtében olvasóink által való lassú beidegződés útján.

Mielőtt azonban bármiféle részletező javaslattal is állanánk elő, nagy általánosságban meg kell mondanunk, hogy tulajdonképpen miről is van szó.

Mesterszavainkat öt csoportra oszthatjuk: a) latin szókra meg görög eredetűekre, b) a francia szavak csoportjára, c) a német és a germanizmust nyögő, d) a rosszul képzett vagy egyéb hibákban leledző magyar szók és e) jóképzésű mesterszók csoportjára.

A könyvnyomtatói mesterszók legrégebbjei latinok avagy görög eredetűek voltak. Egy részüket — különösen a könyvre vonatkozókat — már készen kapták elődeink a másolóktól. Ilyenek például: alinea, kusztosz, kolumna, kurrens, kurzív, antikva, tabella, vákát, iniciálé, alfabéta, illusztráció, dekoráció, ornamentum, dedikáció, formátum, makulatúra, mínusz, divíz, linea, interpunkció, manuskriptum, verzális, norma, pagina, spácium, kompressz, autor, marginális, formátum stb.

Okvetlenül a könyvnyomtatás föltalálása után keletkezhetek az eszközt, munkálkodást stb. jelentő ilyenfajta mesterszók: tipográfia, divízórium, tenákulum, jusztorium, patrica, matrica, korrektúra, korrektor, revízió, revizor, garnitúra, faktor, defektus, szignatúra, fundamentum, punktúra, delectúr, vertatúr, materiális, tertia, textus, kánon, misszále, mediévális stb. Ezek nagyobb része annyira összeforrt a könyvnyomtatás technikájával, hogy használatuk kezdetét okvetlenül már a tizenötödik század második felében kell keresnünk.

Az újabb faragású sokszorosítástechnikai mesterszók jobbára görögök. Ilyenek a litográfia, kemigráfia, steereotípa, autotípa, heliogravúr, szóval a gráfia, típia

meg gravúr végződésű szavaink majd mindegyike. S ezek száma a sokszorosító lehetőségek sokasodása és népszerűsödése következtében szinte napról-napra szaporodik. A most készülő Nyomdászati Lexikonban az ily szavak száma az ezer felé jár. Megmagyarosításuk elképzelhetetlen.

A latin és görög mesterszók ellenében nem sok kifogásunk lehet. Nyelvünk tisztaságának nem sokat ártnak, a nemzetközi irodalmi érintkezést pedig megkönnyítik. Azután meg azok a latin szavak önkénytelenül ráemlékeztetik az embert mesterségünk hajdanán való előkelőségére, azokra a szép időkre, amikor a könyvnyomtató a világ legelső mesterembere volt.

A franciáktól átvett mesterszók jórésze változatlan maradt a mi nyelvünkben is, s olyanformán mondjuk ki, mint a született franciák. Ezek közé számíthatjuk a következő szavakat: cliché, contour, dépôt, dépositeur, étiquette, grotesque, metteur, racle, réclame és porte-page. Ezek ellen nem kell okvetlenül hadat viselnünk. Elég ha rájuk húzzuk a helyesírásunk sarkantyús csizmáját; így ni: klisé, groteszk, rákel stb.

Hanem irtsuk helyettük annál buzgóbban a germanizmust, ami a könyvnyomtatói, litográfusi meg általában a sokszorosító-technikusi nyelvet annyira megrontotta, hogy szégyenkezhetünk érte. Mesterszavaink jórésze a német szónak szolgál fordítása; a német néplélek, a német humor nyilatkozik meg bennük; ami azonban érthető, mert hiszen Magyarország könyvnyomtatásában kezdettől fogva uralkodott a német hatás. Így született meg a német ausschliessen és ausschliessung-ból a kizárás, a schmutztitel fordításaképp a szennycím; így lett az abziehen-ből „lehúzni” s még több származékszó, ausgang-ból kimenet, aufsetzen-ből föl-szedni, aufräumen-ből föltisztogatni, ausschliessen-ből kilőni, ausbinden-ből kikötni, berechnen-ből számolni, einbringen-ből behozni, a stehender satz-ból álló szedés, a schrift-ből — még mikor az ólombetűk sokaságát jelenti is — írás, a brotschrift-ből kenyérírás, a halbfett-ből félkövér, az aufziehen-ből fölhúzás, az austreiben-ből kihajtani, a leiche-ből temetés, a hochzeit-ből lakodalom és tömérdek más szó.

De vannak olyan német mesterszók is, amelyeket azon mód lefordíthatlanul használ a magyar könyvnyomtató. Ilyen az abklatsch, a spiess, a schmitz, schuster, bunzenweite, raster, blickfang, „háring” és még egy határ rajnamenti termés. A litografusok nyelvében pedig a mesterségi szónak talán a fele is ilyen.

Hát itt vár a nagy föladat a jó magyaros nyelvérzékű nyomdászemberre. Új szavakat kell csinálnia — jókat és találóakat —, a meggyökeresedett rossz szavakat pedig amennyire lehet, átídomítania kifogástalan magyarságúakká. Az ausschliessung-ból lett kizárásnál jobb például a sorzáró, sorzárás, a kikötésnél pedig a körülkötés.

És így tovább. Nagy és nehéz föladat. Főképpen azért, mert a legmagyarabb városainkban sem találjuk nyomtát e szavak nyelvünk szelleméhez való idomításának.

De nem kevésbé nagy és nehéz föladatunk lesz a már meggyökeresedett rosszképzésű magyar szónak kifogástalanokkal való kicserélése.

Mert ilyen szavunk is van egy jókora bokrétára való. Csinos példáik: tégelysajtó (helyesebben tégelyes, mert nem a tégelyt sajtolják), ürpótló (nem pótolják, hanem töltik az ürt), tézrő (nem „tereznek” véle, hanem tágitják a sorokat), alnyomat (alapnyomat helyett), festékhenger (festékező helyett), fényszedő gép (nyilván olyan gép, amely fényt szed magára), a hivatalosan is széltében használt borzalmas tanonc szó (helyesen: tanuló) stb., stb.

Hát a tömöntöde? Ez a szegény szó két nehéz nyavalyában is sinylődik. Az öntöde szó hibás, mert álképzős. Aztán meg micsoda is az a töm, amit az öntőintézetben vagy öntőosztályon öntenek? Valamikor, melléknév-korában, tömör lehetett, de az ör-t levágta belőle valamelyik nyelvújító. Annyi bizonyos, hogy a stereotípiá szó, ha mingyárt görög szó is, százsorta különb a beszédünkben és irodalmunkban jócskán szereplő, nyomorék „tömöntöde” szónál.

A körforgó gép is — már tudniillik a szó maga — csunya alkotás. Pleonazmus van benne. Hogyan forogjon az a gép, ha nem körben? Minek ott a „kör” szónak a hozzábiggyesztése, mikor a forgó gép (szabatosabban: forgó gyorsajtó) maga is kifejez annyit, mint a körforgó gép szó, s grammatikai tekintetben is kifogástalan. Kár, hogy a forgó gép szónak közhasználatúvá tétele kissé bajos. A könyvnyomtatók nagy többsége rotációs gépnek nevezi s ebben az alakjában ismeri már a laikus közönség is. Különben a rotációs szó ellen sem igen tehetünk más kifogást, mint hogy latin.

Kóstolóban ennyit. És most kérjük olvasóinkat: szólnak hozzá ehhez a kérdéshez is. Mentől többen és mentől hamarabb.

Fény és árnyék

Míg a magasnyomatás a nyomdászatban dolgozókat közvetlenül minden kategóriában érinti, a mélynyomatás mondhatnám kizárólag gépmesteri üggyé vált azzal, hogy termelési módja géptechnikai és vegyi változtatásokat teremtett meg, technikában és anyagokban adva újat és eltérőt.

Így adódik azután az, hogy a nyomdászat félezer-esztendő jubileumának küszöbén még mindig vannak problémák, melyek megoldatlanok vagy pedig elhanyagoltak a nyomdai munkásságot illetően. Mint ahogy a fényt nyomon követi az árnyék, a csodálatos technikai fejlődés csodálata mellett itt-ott megfélemedeztek az emberről.

Szinte paradoxon az, hogy a mai korban arról kelljen beszélni, hogy azokat a költségszempontjából is alig számbavehető védelmi eszközöket kelljen reklamálni, melyek a gépcsdák mellett dolgozó munkásoknak az épségét volnának hivatva megvédeni. Nem tudom, mi az oka, hogy a védelem kék; az-e, hogy a mélynyomatás viszonylag csak kevés, mintegy 60–70 gépmestert, munkásnőt és segédmunkást érint? Vagy az-e, hogy a szédületes iramban az ember, az ötszáz évet megérő nagy mesterség apró munkása, már nem számottevő érték?

Megdöbbenő az, amit látunk, ha beletekintünk a mélynyomatás kaleidoszkópjába. Ilyen betekintés volt legutóbb az az előadás, amivel iparegészségügyi szempontból világította meg Pályi főorvos a mélynyomatást. Nem az első eset volt ez, hogy a mélynyomatók helyzetére ráterelték a figyelmet és mégis ezen a téren nem történt semmi. Illetve valami mégis történt. A genfi munkaiügyi értekezlet határozata, melyet a magyar parlament is ratifikált, de végre még nem hajtatott, az, hogy a benzolszármazékok, így a xilol, toluol, heliol, ezek a mélynyomatásnál nagy mennyiségben használt anyagok mérgezési eseteit ipari balesetként kell kezelni és a munkást oly mértékben kártalanítani, amennyire tehát a munkaképessége csökkent.

Valami volna ez is, ha már gyakorlat volna, de édeskevé. A munkásnak nem rokkantkártalanítás kell, nem elismerése annak, hogy egészsége mérgezés folytán, munkájából folyóan ment tönkre, hanem megelőzés, védelem, a védelmi lehetőségek kihasználása, munkaképességének és egészségének megóvása az elsőrendű érdeke.

Tudatában van annak minden mélynyomató, hogy munkája veszedelmes és ártalmas. Tudatában van annak is, hogy a mély-

nyomatást emiatt nem szüntetik meg és ezekkel az anyagokkal kell dolgoznia, de tudatában van annak is, hogy a veszedelmet igen nagy mértékben lehetne csökkenteni; de valljuk meg őszintén: a mélynyomatás területén a munkásság még nem igyekezett odahatni, hogy ez a helyzet beálljon azzal, hogy a munkaterület különösen egészségügyi szempontból szabályoztassék.

A xilol, toluol, heliol vagy bármely más néven forgalomba hozott oldószerek egyrészt folyékonyra teszik a mélynyomatófestéket, másrészt — főként erős illanóképességüknel fogva — a nyomatról azonnal távoznak, mert a nyomatnak azonnal száraznak kell lennie. Ez a fő, mondhatnám egyetlen rendeltetésük. De ezek az anyagok erősen lobbanékonyak, tehát nagyfokú tűzveszélyt is jelentenek.

Ha figyelembe vesszük azt, hogy ezen anyagokból egy közepes mélynyomató üzemben hatóránként kb. 60–80 liter tiszta anyag és a festékben már eredetileg bennlévő toluol (mintegy 25%) használatik el, illetve válik párává és keveredik a levegővel: tisztában lehetünk azzal, hogy a tűzveszély mily nagy. Tudott dolog, hogy a gyulladási, lobbanási lehetőség sokkal nagyobb, ha az anyag levegővel keverődik elgázosított alakban.

A mélynyomató üzem levegője is telítve van toluollal, különösen közvetlenül a gép mellett, a nyomatóműnél. A levegővel való keveredési arány nem egyszer éri el azt a százalékot, amikor a lobbanási lehetőség a legnagyobb. Ismerve már most a papiros abbeli tulajdonságát, hogy nyomtatás közben benne nagyfokú villamosság fejlődik ki és hogy milyen elektromos szikrák váltódnak ki ezáltal, megtaláljuk a magyarázatát a mélynyomató üzemekben nem is ritka tüzeseteknek.

Tekintve, hogy nem minden keveredési arányban lobban könnyen a toluolgáz, tehát nagyfontosságú megakadályozni azt, hogy a keveredési arány el is érje azt a fokot, tehát a gázt el kell vonni, illetve annyit friss levegőt adagolni, hogy ez be ne álljon.

Egy-egy tüzeset nemcsak a formahengert és a gumival borított nyomóhengert teszi tönkre, hanem a gépet élettartamban is megrövidíti. Az oltóanyag, a klórmetán elvonja ugyan a levegőből az égéshez szükséges oxigént és eloltja a tüzet, de egyszerűsrimind oxidálja az egész gépet.

Bár a biztosítással a kár egyrésze megtérül, mégsem térül meg teljesen. Ha a gépek megrövidített élettartamát a vállalatok óraértékben kiszámítják, nagyon hamar rájönnek, hogy a tökéletesebb szellőztető berendezések kevesebbe kerüljenek.

De a munkásokra sokszor borzalmasabb hatású a tűz is, meg maga a levegővel elkeveredett toluolgáz is.

Volt már meggyulladt munkás, aki fátkyaként lobogva jajveszékelt és van nagyon sok munkás — a nagyobbik százalék —, aki nem gyulladt ugyan meg, de az elégtelen friss levegő miatt összerombolt szervezettel végzi, már amíg össze nem roppan, a munkáját.

A toluol és társai heveny és krónikus megbetegedéseket idéznek elő.

Hevenyés alakban szédülés, ájulás, hányás, görcsök, szív- és légzőszervi bémulás, krónikus alakban a vörös vértestecskék pusztulása: ime ezek a toluolmérgezés tünetei.

A mélynyomató sajtó körül dolgozók nagyobbik felének a vére meg van támadva; nem ritka eset, hogy a vörös vérszójeknek a száma mindössze két és három millió közt van az ily munkásnál, pedig az öt milliót is meg kellene haladnia. Hogy ez a nagymennyiségű toluolgáz belélegzésétől van, azt az orvosok minden esetben megállapították.

Vajjon hányan vannak, akik beteg tesztel, megrontott vérrrel végzik a munkájukat a végső összeroppanásig, pedig semmi más nem kellene, csak több levegő elsősorban, több szabadidő és kissé kiadósabb táplálék.

De álljon itt egy Németországban annak idején végzett összehasonlító vizsgálatnak az eredménye.

A kísérleteket 250–300 gr. testsúlyú nőstény tengerimalacokon végezték. Az állatoknál mindegy volt, hogy inhalációs úton vagy xilolgázos levegőjű teremben való tartózkodással tették-e ki a mérgeződésnek. Ennek jellemző tünete volt, hogy a szív-működésük lényegesen fokozódott, amit remegés, izomrángás, egyensúlyi zavarok, rövid görcsök, végül szívbémulás miatt kimúlás követett. A kísérlet halálos kimenetelét meg lehetett akadályozni, ha az állatot a görcsök jelentkezésekor azonnal oxigénban dús szabad levegőre vitték.

De ha a görcsök jelentkezésekor csak egy kicsivel is tovább voltak a xilolgázos levegőben, a halál még akkor is beállt, ha később megfelelő mennyiségű friss levegőhöz jutottak.

Az állatokra halálos adag igen kicsiny volt. A belélegző-álarccal végzett kísérleteknél 6 csepp már gyöngye kábultságot, 15 csepp görcsös jelenségeket, 30 csepp kimúlást okozott.

Ez az összehasonlító kísérlet világosan mutatja, hogy mily irányban kell az egészségvédelmet fejleszteni, főként arra törekedve, hogy a benttartózkodás időtartama mennél rövidebb és a levegőcserélés mennél hatékonyabb legyen. Udvardy.

kifejlesztett tízüjjas rendszert azonban helytelen volna minden változtatás nélkül a gépszedőnek átvennie, egyrészt mert a szedőgépen háromszorta annyi a billentyű, mint az írógépen, másrészt a gépszedőnek egy nagyon bonyolult gépmechanizmus működésével is törődnie kell; végül pedig, mert a mestergépírók vakírásos módszere, mely szerint ezek billentyűzés közben a klaviatúrára egyáltalában nem néznek, a gépszedésnél csak részben valósítható meg, amiről a helyes kéziratolvasással kapcsolatban még szó lesz. Az ujjak racionális felhasználása tehát a gépszedőnek azt jelenti, hogy azt az ujjat kell használnia, mely a billentyűhöz a legközelebb fekszik. Téves volna azonban az egyik kéz teljes pihentetése akkor, ha valamely szó szedésekor a billentyűk mind a másik kéz felé esnek. Az első napokban elég talán, ha a tanuló egyelőre a középső ujjait használja. A második vagy harmadik napon már a két mutatóujjat is munkába lehet venni. Ekkor már ráterhet a tanuló két-három betűs összetételek ismétlésére és begyakorlására, például: es, cs, ar, mb, emb, stb., melyek tetszés szerint kombinálhatók, miáltal a közép- és mutatóujj megszokja az ujjak gyors játékát. Ha már megfelelő ügyességgel és biztonsággal rendelkezünk, s e két ujj össz munkája kielégítő, akkor már hozzávehetjük a hüvelykujjat is, melynek a lejjebb fekvő billentyűknél van fontos és hálás szerepe. A balkéz gyűrűs vagy kisujja (ez az ujj eleinte gyenge, de a gyakorlástól megerősödik) kizárólag az ékbillentyűt szolgálja. Az egymás alatt fekvő billentyűket ugyanazon ujj végighúzásával használjuk. Dupla betűknél a billentyűnyomás egy pillanattal tovább tartson. Ha már elég jól ismeri a tanuló a klaviatúrát és ujjait biztosan használja, az eddigi útmutatás felhasználásával gyakorolja be a sűrűn előforduló szavaknak a szedését. Ezekkel a gyakorlatokkal, miután kézíratra nincs szükség és így minden figyelem a billentyűzésre összpontosul, a szedő nagyban fokozhatja szedési képességét.

A többujjas szedésnél a gépszedő azt fogja tapasztalni, hogy a billentyűzés nagy részét a balkéz ujjainak kell elvégezniök. Éppen ezért a gépszedőnek le kell számolnia a balkéz öröklött ügyetlenségével, mert hiszen a leggyakrabban előforduló betűk nemcsak a magyar, hanem még fokozottabb mértékben a német klaviatúrájánál a balkéz ujjainak jutnak. Ajánlatos még, hogy a kézírást a balkézrel szokjuk meg, hogy a jobb-kéz a sor elküldésére készen legyen.

Ha a tanuló az elmondottak figyelembevételével tanulja meg a gépszedést, akkor bizonyos nyugalom fogja jellemezni a szedését és nyugodt, jó „griff”-et sajátít el.

A nyugalom biztosságot jelent, a biztosság pedig gyorsaságot és egyenletes munkát. Minden gépszedőnek tisztában kell lennie azzal, hogy csak a nyugodt munka-tempó, mely sokak előtt szinte lassúnak tűnik föl, biztosítja a gépszedő önbizalmát és az egyenletes szedést. Találón variálták azt a mondatot, hogy a gépszedő első kötelessége a nyugalom. Nyugalommal kezdje és fejezze be a gépszedő-jelölt a tanulást és nyugalommal fogjon hozzá a napi munkájához és nyugalommal folytassa.

A helyes ujjtechnikával kifejlesztett rendszeres szedésnek kiegészítő részét képezi a kéziratolvasás észszerű módja. Helytelen, ha a gépszedő kizárólag vagy a kézirattal, vagy csak a billentyűzéssel van elfoglalva. A két tevékenységet lehet és kell is összekapcsolni. Valóban csak akkor nevezhető a gépszedő munkája rendszeresnek, ha a szedő képesíti magát arra, hogy billentyűzés közben is olvashatja a kéziratot.

Ha már bizonyos előrehaladást ért el a gépszedő-tanuló, ha a több ujjal való szedésben már elég biztos gyakorlata van, akkor még egy fontos föltételnek kell megfelelnie. Igyekezzen a lehető legkevesebb megszakítással avagy minden megszakítás nélkül sorokat szedni. Azok között a szedők között, akik ennek a követelménynek megközelítően sem képesek megfelelni, akadnak éppen az úgynevezett gyöngye munkakerők. A kezdő gépszedő próbálkozzon tehát bizonyos gyakrabban előforduló szavaknak a leszedésével, anélkül, hogy a klaviatúrára nézne. Ha ez sikerült, akkor tovább kell kísérleteznie, hogy így a klaviatúrától pillanatilag felszabadult szemek a kéziratot tovább olvassák. Ezeket a kísérleteket fokozatosan ki kell terjeszteni. Megfelelő gyakorlattal végül a szedő odáig fejlődik, hogy a klaviatúra csaknem teljes kisbetűs részén, nem nézve oda, hibátlanul tud szedni. Így aztán a klaviatúrától nagyrészt függetlenített szemek főleg csak a kézirattal foglalkozhatnak. A szemeket a kézíratra irányítva és azt szavanként olvasva, a gépszedő ujjai vakon is biztosan szednek a többujjas szedéstechnika segítségével. A több ujjal dolgozó gépszedő ugyanis a billentyűzés útját annyira lerövidíti, hogy odanézés nélkül is biztosan és ügyszólva mechanikusan a megfelelő billentyűt üti meg. Ezáltal a gépszedő szemeit is megkíméli és kiküszöböli a fej folytonos ide-oda forgatását a kézíratról a klaviatúrára és vissza.

A többujjú szedéstechnikába szinte harmonikusan bekapcsolódik a kéziratolvasás és billentyűzés előbb jelzett egységesítése. Ennek a szedési módnak előnyei kétségtelenül felülmúlják az ökölboszorított kezek-

ből kinyúló két merev ujjal való szedést és a fejnek a kézirat és klaviatúra közötti szüntelen való s nem csekély mértékben fárasztó kapkodást.

Az elmondottakból logikusan következik, hogy a gépszedést tanulóknak kiképzésénél a nehezebb és fáradtságosabb, de azután később annál több eredményt hozó rendszeres szedéstechnikai módszert kell alkalmazni. A kiképzésnek ezzel a részével legajánlatosabb egy a többujjú szedéstechnikát kitűnően értő gépszedőt megbízni, aki tanítványából ügyes és használható gépszedőt nevel. Ez természetesen időbe és pénzbe kerül és még annak a számításnak kikapcsolásával jár, hogy a kezdő gépszedő már a második vagy harmadik héten lehetőleg minél többet termeljen. A gépszedő-tanulótól nem termelést kell várni, hanem azt, hogy a gépszedést alaposan és rendszeresen el-sajátítsa.

Székely Artúr II.

Multi autem ex eis qui fuerant curiosa lectati contulerunt libros: & combusserunt coram omnibus Act. 19

V. Guigan, fr. Romae.

A katolikus egyház által tilalmazott könyvek jegyzékének címlapja 1670-tájáról. Ebben az „Index”-ben betűrendben föl voltak sorolva azok az írók, akiknek minden művét tilos olvasniok a hívőknek. Föl voltak továbbá sorolva azok a könyvek is, amelyeknek csak egyes, botrányosaknak talált helyei voltak törölendők. Végül sorra következett annak a 61 könnyvnyomtatónak a neve, aki a tiltott könyvek előállításában bűnösnek taláztatott. Az „Index” különben 1559 óta igen sok kiadást ért meg. A kép alján levő, az Apostolok Cselekedeteiből vett idézet a magyarban így hangzik: „Sokan pedig azok közül, akik ördögi mesterségeket gyakoroltak, könyveiket összehordva: mindenek láttára megégetik vala.”

Nyelvi és helyesírási bogarászás

Nagyon jó helyesírási könyveink és szótáraink vannak, mégis szükséges néha, hogy azok használatát megkönnyítsük. Amiként a törvényeket, sőt a bibliát magyarazzák, úgy kell itt-ott a helyesírási szabályokat is néhány szóval megmagyarázni, hogy azokat jobban megértsük és tudatunkban rögzítsük. Sem az Akadémiának helyesírási füzeté, sem Balassa tanár egységes helyesírása nem szentelhet sok helyet példák felsorolásának vagy hosszabb magyarázatoknak. Az említett könyvek csak a szó helyes leírására szorítkozhatnak. Azért az alábbiakban ismét néhány gyakran hibásan látott szót beszélünk meg:

Játssza. Ezt az igeragozást nagyon gyakran látjuk helytelenül így: játszsa. Játsza az elavult elbeszélő mult alakja. Ragozzuk csak a játszik igét a jelen időben és tárgyas esetben! Én játszom, te játszod, ő játssza a főszerepet. Eredetileg ő játsza lenne, épúgy mint ő írja, ő mondja. De a j áthasonul a szó utolsó betűjévé és így lesz belőle: sz. Tehát: játssza, mint ő olvas: olvassa, mászik: ő mássza stb. A felszólító módban is: játszszad! játsszal! játsszék! játsszatok! Az azután már szintén nem helyes, ha a másik végletbe esünk és a játszik igét személyes ragozásában is két ssz-szel szedjük: mi játszunk, ti játsztatok, ők játsszanak. Ez hibás, mert személyes ragozásban a jelentő mód jelen idejében így ragozzuk helyesen ezt az igét: mi játszunk, ti játsztok, ők játszanak (játsszunk, játszol, játszik, játszott).

Gyújt, gyűjt, nyújt. Nem helyes, ha ezeket a cselekvőszókat hosszú magánhangzóval szedjük: gyújt, gyűjt, nyújt, mert a j-t amúgyis megnyújtja azokat. Az akadémiai helyesírási füzet és Balassa könyve is röviddel írja elő: gyujt, gyűjt, nyujt. Ellenben hosszan kell szedni ebben az alakjában: gyúl, gyűlik, nyúlik.

Sejtjtenni engedni. Két szóban három hiba is. Kéziratban van itt előtűnk és könyvnyomatban is. A könyvnyomat ugyan így írta: sejtjtenni engedni, de a hírlapíró „helyesbítette” és beleírta a j utáni t mellé a második t-t is. A két hibából hármat csinált. Az engedni szó teljesen fölösleges és németes (lásst ahnen). Magyarosan így írjuk: sejtjtenni, de semmiesetre sem sejtjtenni engedni, még kevésbé sejtjtenni engedni. Az akadémiai füzet és Balassa helyesírása is (XXV. oldal) ezt írja a műveltető igék képzőjéről: „Ha a t-t más-salhangzó előzi meg, a képző -at, -et: bontat, hajt-at, sejt-et, sujt-at, gyujt-at, oszt-at. Tehát nem helyes, ha ezeket két t-vel írják:

bonttat, hajtjat, sejtjet stb.” A szedő bátran egy t-vel szedheti ezeket a műveltető igéket. A korrektor nem fogja két t-re javítani. De ha hibásan szedi, sokszor nincs rá mód, hogy helyesen javítsák ki, különösen soröntő gépszedésben. És hogy mennyire neveltséges és helytelen a kettős műveltetés, legjobban érzékeltethetem ezzel a népies mondással: „hagjok magamnak ruhát csináltatni”, vagy: „ő hagy magának házat építtetni”. Magyarul így mondjuk: ruhát csináltatok, vagy: ő házat épített. Elég az egyszerű műveltetés. A kettős műveltetés német hatásra vezethető vissza: Ich lasse mir einen Anzug machen, er lässt sich ein Haus bauen. Ha már nem hagyhatjuk el az „engedi” szót, akkor legalább válasszuk a kevésbé rosszat és szedjük így: sejtjtenni engedni, de sohase: sejtjtenni engedni.

Cik-cak, cakos, cikázik, csat, szij. Minden helyesírási szótár ellenére — talán a cikk szó hatására — írónk a cik-cakot cikk-cakknak, a cakost cakkosnak, a cikázik szót cikkáziknak írják. Legtöbbször hibásan szedik is utánuk. Hirdetőink a csatos cipőt csattosnak írják, így olvashatjuk sokszor nyomtatásban is. Némkülönben vagyunk a szij szóval. Szijjas, szijjazás, szijjak, szijjat stb. alakjukban olvashatjuk ezeket. Pedig a csat is, a szij is, bármilyen képzőt ragasztunk hozzájuk, a tő csak csat, csak szij marad: csatolni, csatos, szijas, szijaz stb. Természetesen ha ragozzuk: csattal, szijjal írjuk. Talán innen a tévedés.

Egy szó — két szó. Legutóbb kilátásba helyeztük, hogy erre a tárgyra visszatérünk. Korrektúra fekszik előttünk, amelyben ilyen hibák vannak: kiakart térni valami elől, elkellett hagyni a klinikát, megfogja indítani a lavinát. Hát ezekkel az igeikötős igékkel sok baj van, ha más ige lép közéjük. Az igeikötőket: el-, fel-, le-, meg-, be-, ki- stb. egy szóba írjuk az igével. Pl: elmenni, felnézni, levernii, megfogni, bemegy, kihajt stb.; de külön szóba írjuk, ha más ige van az igeikötő és ige között. Pl: el akar menni, fel kell írni, le merte írni, meg fogja akadályozni, be szeretne menni, ki akarja hajtani stb. Ezt a szabályt ha megjegyezzük magunknak, hozzájárul szedésünk hibátlan-ságához. Ha az igeikötős birni és lenni segédigék tárgyra, főnévre vonatkoznak, az előbbiek egy szóba írandók. Pl: meglett az órája, elvult Pestről, megvan róla a véleménye, kifog rajta, meglesz a pénze, megfogta a karját, befogta a lovat, megvolt a lehetősége, megvolna a módja és így tovább. Azonban ha — ismételjük — ugyanezeket a segédigéket ige követi, külön írjuk őket három szóba. Pl: meg lett intve (németes!), el volt merülve, meg van akadva, ki fog

rándulni, meg lesz elégedve, meg fogja akadályozni, be fogja biztosítani, meg volt babonázva, meg volna mentve és így tovább. Reméljük, ennyi példa elég.

A vessző (,) fölösleges használata. Újabban a szerint szó után vesszőt látunk néha akkor is, amikor annak ott helye nincsen. Pl: „Értésülésünk szerint, letartóztatták a gyilkost”. A vessző itt fölösleges és onnan ered, hogy a mondat másféle megszerkesztése esetén a szerint után kell a vessző. Pl: „A gyilkost, értésülésünk szerint, letartóztatták”. A mint összehasonlító viszonyzó előtt teszünk vesszőt. Pl: Sokkal jobban oldotta meg feladatát, mint bárki más. Csak ott hagyjuk el, ha az összehasonlító mondat így kezdődik: „Jobb mint...” De a minősítő m i n t előtt nem szabad vesszőt tennünk. Pl: Gömbös miniszterelnök mint honvédelmi miniszter; a polgármester mint a bizottság elnöke; a főváros mint lovagias ellenfél stb. Nagyon gyakran találkozunk ilyen esetekben is vesszővel a mint előtt, ami helyesírási hiba. Herzog Salamon.

A Grafikai Szemle januári füzeté „A mi legnagyobb bajunk” címen pedzette már a magyar helyesírási elvek világosabbá-tételének kérdését, sőt Herzog kollégám meg is kezdte a gyakrabban előforduló ortográfiai hibák meg vitás kérdések kipécézését. De jó volna, ha ebből a munkából mentől több nyomdászember venné ki a maga részét. Elvégre sokan vagyunk olyan tipográfusok, akiknek már csak „hivatalból” is naphosszat a helyesírási problémák útvesztőiben kell bukdácsolgatnunk. Szám szerint 2560 képződő, 730 gépszedő, több mint 180 korrektor és 550 szedőtanuló van most Magyarországon, tehát 4000-nél több olyan ember, akinél a szakképzettség a magyar nyelv és helyesírás tüzetes ismereténél kellene hogy kezdődjék. Számításba vehetnők még, hogy 725 könyvnyomda van az országban, egyenként legalább egy-egy főnökkel, igazgatóval, akiknek talán mégsem mindenike fenékig tudósa a magyar nyelvnek és ortográfiának. Ha mindezeket a számokat összeadjuk: megállapíthatjuk, hogy 6000 körül jár a magyar nyomdaipar amaz embereinek a száma, akik kenyerüket jórészt a magyar nyelvnek, a magyar írás ólomban való tolmácsolása képességének köszönhetik. Ezért kell többet foglalkoznunk nyelvi és helyesírási kérdésekkel, mint bármi másal.

Bizva tehát abban, hogy példánkat sokan fogják követni, csatlakozunk az adatgyűjtés Herzog kollégánktól megkezdett munkájához, figyelmeztetve olvasóinkat egyes a java irodalmunkból összeszedett nyelvi s helyes-

írás hibákra, vitázásra alkalmas példákra meg érdekességekre. Magától értődik, hogy a helyesség dolgában való végleges döntésről csak az összegyűlt anyag kellő mérlegelése után lehet majd szó.

Kezdjük tehát:

Olvasom (Móricz Zsigmondnál): „A fiatal asszony nem szólott rá, az öregasszony sírt s szivogatta a könnyeit.” — Minek az öreg asszonyt egy szóba venni? Így is, úgy is egy az értelme. Ha meg egy kis hangsúlyesik a jelzőre, amúgy is külön kell venni. (Pl: Öreg ember nem vén ember.)

Olvasom (Kosztolányi Dezső egyik cikelyében): „Minden egyes szóval megtanuljuk a kiejtést is és azt vesszük észre, hogy néhány száz sémászerű szó tudása után már tűrhetően olvasunk.” — Ortográfiai germanizmus a „séma”. Görög szó és „szkéma” volna a helyes írásmódja. Hasonló az eset a szélében írt és mondott „ischiás”-szal, amely szintén görög szó és „iszkiász”-nak kell írni és ejteni.

Olvasom (az Est hármaskönyvében): „Newyorkban, Honoluluban, Párizsban és Székesfehérvárott.” — Ha idegen nevek végső hangzóját ragozások megnyújtjuk (Palermóban, Brüggében stb.): itt sem tehetünk másképp. Lesz tehát: Honoluluban.

Olvasom: „Angol-magyar dióhéj szótár.” Két szóban maradhat. A „dióhéj” itten főnévi jelző, úgy mint például a „tigrisember”-ben a tigris szó.

Olvasom (Kosztolányinál): „A hangoknak különféle csoportjai alkotják a nyelvet, vagyis közlendő gondolataink és érzelmeink közvetítőeszközét.” — A mondat végén levő melléknévi igenév cselekvő jelentésű, tehát jobb, ha külön szóba vesszük; így: közvetítő eszközét. Az ilyen participiumos összetétel kemény dió; sehol sem találunk rája elfogadható, generális szabályt. Valamikor régen, negyven esztendő előtti korektorkodásom idején, olyanformán döntöttünk ilyen esetekben, hogy fölvetettük a kérdést: cselekvő, tranzitív jelentésű-e az a bizonyos melléknévi igenév. Például: Iszik az a pohár? Nem iszik! Akkor egy szóba vesszük; így: „ivópohár”. Fölügyel az a bizottság? Igenis fölügyel! Akkor két szóba kell szedni. Lesz tehát: „fölyügyelő bizottság”. Az ilyes kritérium az esetek nagy többségében (világért sem mondom, hogy mindenkor) bevált. — Mellesleg tán nem árt megjegyezni, hogy az efféle összetételek jórésze szemzenszedett ortográfiai germanizmus. A németben ugyanis az ilyesmi (Aufsichtsrat, Organisationskomitee) sajátító esetben, genitivusban álló főnévi összetétel, a magyarban azonban a „fölyügyelő” stb. szó egyszerűen melléknévi

jelző. A nyelvtani dolgokban nem eléggé jártas embert ezt a nagy szerkezeti különbséget nem látva, gondolkodás nélkül, vakon utánozza a németet.

Olvasom: „A szélhámos szót azonban, ha akarnók, se írhatjuk már ki.” — A tagadó sem szócskának a tiltó se-vel helyettesítése magánhangzóval kezdődő szó előtt nem volna megengedhető. Ha a „hiatus”-t a francia utálja, a magyar ember sem találhat benne gyönyörűséget.

Olvasom: „A plakát vékonybetűs negatív sorait látva, valami technikai balesetre gondoltam.” — A „negatív” szó tulajdonságot jelző melléknév; főnével nem forr össze új fogalomná. Külön írva a helyes.

Olvasom (Mikszáthnál): „A derék Olajbég, szó, ami szó, nem volt afféle szatócs, mint Csuda uram, vagy a pizlicsár Dervisbég, kik egy pap vagy szép leány elrablásával beérték.” — A „szó ami szó”-t egyetlen hangsúllyal ejtjük ki, tehát a vessző fölösleges és zökkenő.

Olvasom: „De a báránycák végre balramentek.” — Ha nem a „ballépés” fogalma rejtőzik mögötte: két szóba kell venni. (Ad analogiam: Balra kanyarodj!)

Olvasom (Kodolányinál): „És amikor látta, hogy inkább elszakad a két lova minden ína, de a lopott fa itt marad szekeresből, üvöltve kiáltott a temetőre!” — Helyesen: szekeresből. (A -stul, -stül ragnak semmikeze a -tól, -től ragasztékhoz. Az akadémia is ezt vallja.)

Olvasom: „A Tisztviselő Napló második oldalán „A nyelvoktató kontárok ellen” cím alatt szerényen, mint az ibolva, egy kis hír jelent meg.” — A napló valamely tisztviselő? Széltében elterjedt hiba. (Kötőjel kell bele.)

Olvasom: „A budapesti nyomdai munkások hálások lehetnek a két testvérkörnek.” — A „testvér” szó itt melléknévül használt főnév, tehát külön kell írni. (Ugyanis nem olyan körről van szó, amelynek csak testvérek lehetnek tagjai. Hasonló eset: festék- és rokon ipar.)

Olvasom (Révész Bélánál): „Egy meghatóan buta kisánlyt versek szavalására tanítottam.” — Nincs értelme, hogy egy szóba szedjük. Kis lány sem jelentene mást; nem úgy, mint egy kisasszony és egy kis asszony esetében.

Olvasom: Kiadta a magyar nyelvtanulás „Berlitz-módszerét” is. — Az idézőjellel általában csak a szorosan vett idézetet foglaljuk össze. Tehát lesz: „Berlitz-módszer”-ét.

Olvasom (Kosztolányinál): „A művészet emberenfelüli és kívüli akarat.” — Az értelmesség és szabatoság okáért ne sajnáljuk innen azt a kis divízt. A német már meg-

szokta az ilyesmit. (Pl: Menschenrechte und -pflichten.) Léssen tehát: emberenfelüli és -kívüli akarat.

Olvasom (Simonyinál): „A magyar nyelv sokkal ritkábban használ szenvedő igét, mint más nyelv, például a latin, vagy a német.” — Az összes nyugati nyelvekben elmarad a komma a vagy-féle (oder, ou, or) kötőszó előtt, ha az puszta szavakat köt össze s nem mondatokat. Ily esetben a vessző kitétele zökkenést okoz az olvasásban.

Olvasom (Halász Gyulanál): „Mit keres nálunk, a Duna-Tisza közén a német nyelvtengerből szakadt Etsch folyó, tsch-jával, a becsületes olasz Adige helyett: azok az osztrák-magyarok a megmondható, akiknek a Themsét, a Szajnárt és Majnárt köszönhetjük.” — Írhatjuk bizony Etsch-nek is, mert hiszen a felső folyása osztrák területre esik még ma is; a nagy háború előtt majdnem a fele volt osztrák. S talán a „Majna” elnevezést is kár kifogásolni; a Mainból magyarosították (ad analogiam: Vittenberga, Heidelbergba).

Olvasom: „A középiskola valamelyik osztályában tanítják is a fogalmazás helyes módját és szabályait. Amelyeknek ismeretében kiművelődve, az írással foglalkozó ember gondolatközlésére rearakódik az egyéni kifejezés, az egyéniség bélyege.” Az „Amelyek” szóval álmondat kezdődik, ami pedig esztétikusaink szerint nagy hiba. Helyesen így volna: „szabályait, amelyeknek. . . .”

Olvasom: „A szélhámos szóban van valami megbízhatatlan, kiszámíthatatlan jelentésárnyalatából. Valószínűleg ezt az árnyalatot élezte ki, vagy túlozva magyarázta bele, aki először használta, illetőleg ajánlotta a „Schwindler” magyar jelölésére.” — Nincs rá semmi okunk, hogy a magyar szövegben előforduló egyes német szót (tehát nem mondatot alkotó idézetet) nagybetűvel írjuk. Lesz tehát: „schwindler”.

Olvasom: „A Halotti Beszédet megértjük ma is, de hogy a ránk maradt szavakat úgy ejtették-e ki, nemigen tudhatjuk, mert fonogramjaink csak az utóbbi évekből vannak.” Az Egység Helyesírásban fonogramot látnak, de odébb már gramm, gramfón, grammatika, kilogramm stb. járja. Az esetleges új kiadásban talán ezeket is egy m-mel kellene írni. Az akadémia ugyan két m-mel írhatja valamennyit.

Olvasom: „Mert ha a nyomdajártás szerző kézzel írja le a kéziratát, abban az interpunkció helyes.” — Rossz összetétel; németes. Helyesen: nyomdai dolgokban jártas. Különösen nyomdászembernek nem volna szabad ilyen hajmeresztő germanizmusba esnie; a nyomdász legyen a nyelvnek öre.

Napfény és papiros

Képviselőválasztások idején történt, hogy egy kisebb nyomdában készült választási plakátot ragasztottak ki az uccánkban. A plakát szedése eléggé szabatos volt; a nyomtatása szintén. A fekete névsorból tüzes ibolyaszínben emelkedett ki a listavezető neve, jó harmóniával, messzeszóloán.

Arra vitt az utam naponta kétszer is. Már a második napon meglepetve láttam, hogy a pompás lila színnek fuccs a tűzessége, s a sor mintha erősen halványodott volna. A harmadik napon még halványabbnak tűnt föl; az ötödik-hatodikon már szinte elvesztett a feketeség mellett; a tizedik-tizenegyedikén már jóformán semmi sem látszott belőle. A nap teljesen kiszítta a színt.

Annak a kis nyomdának az emberei tehát ambíciózusan és jól végezték a dolgukat, csak éppen azt nem tudták, hogy gyakran — plakátnyomatáskor pedig mindig — a festék fényállóságával is kell számolni. Ha vásárláskor megmondják a festékgyárosnak, hogy mire kell nekik az a lila festék: a gyáros bizonyosan fölvilágosítja őket, s a szegény listavezető nevének nem kellett volna elfogynia a fogyó holddal — helyesebben: a kelő nappal.

A festékgyárak a maguk árjegyzékeiben jobbra 1-től 5-ig terjedő számozással jelölik meg a tarka festékek fényállósági fokát; az 1-gyel jelölték a legjobban, az 5-ös számúak legkevésbé bírják a fényt. Az ibolyaszínű festékek mellett többnyire 5-ös számot találunk. A tarka festék fényállósága különben nagyon viszonylagos valami. Függetlenül a fény intenzitásától, másrészt pedig az alatta levő papiros anyagától. Annyira fényálló festék, hogy még közvetlen napfénynek is kitéve, hetekig teljesen megtartsa az árnyalatát: eddig nem ismeretes. A fényállóság tehát csak viszonylagos s ha a festékgyáros valamely festéket abszolúte fényállónak nevez, az csak azt jelenti, hogy normális világosságnál — tehát nem közvetlen napfényben — a festék igen hosszú ideig megmarad olyan vagy majdnem olyan árnyalatúnak, aminő eredetileg volt. Még ennek is megvan azonban az az elengedhetetlen föltétele, hogy a nyomtatási alap maga, vagyis a nyomtató-papiros ne változtassa meg a színt.

A jó papiros fő-fő alkotó része — akár rongyból, akár pedig fa fölhasználásával készült légyen is a papiros — a cellulóz, vagyis a sejtananyag. A tiszta cellulózzal az a szakértők véleménye, hogy évezredek óta sem pusztul el. A levegőben foglalt savak és a fény ellenében majdhogyan teljesen immunis. Hogy örökké meg nem marad,

hogy valami végtelenül lassú elégséi folyamat sok ezernyi esztendő alatt végtére is megsemmisíti, azt megengedik, sőt valószínűnek tartják, de viszonylag mégis csak rengeteg tartósságú a tiszta cellulóz. S ha elődeink rongypapirosa évszázadok folyamán mégis csak megsárgult: annak oka egyszerűen az, hogy a kizárólag rongyból készült papiros tisztasága is csak viszonylagos, mert a papiros még a leggondosabb gyártási eljárás mellett sem állhat pusztán tiszta cellulózból. A pornak, piszoknak a papiros-masszába jutása teljességgel kikerülhetetlen; s a rongyban vannak mindig mellékes anyagok is, a szerint, hogy mire használták ruha-korában a rongyot. Ezt teljesen megtisztítani pedig a mai eszközökkel még nem lehet. Azonkívül kevernek a papirosmasszához fehérítő meg színező anyagokat is, amelyek pedig a levegőn meg a világosságon könnyen megváltoztatják a színüket, különösen ha olyan ellenségekkel kerülnek folytonos érintkezésbe, aminők a vasvegyületek, a levegőben levő oxigén, ammoniák, kénsav és salétromsav, amelyek egyenkint is képesek megváltoztatni, ha nem is a cellulóznak, de a közte levő pótlóanyagoknak meg miegyébnek a színét.

Különben nincs kizárva, hogy bizonyos föltételek mellett a cellulóz színét is megváltoztatja a fény. Hiszen az úgynevezett elektromos nyomtatásnak is ez volna az alapja. Eszerint a fénynek a papirosra való hatása — ismételjük: bizonyos feltételek mellett — kicsiben olyan volna, mint aminőt a fotográfiai másolópapíron tapasztalunk.

Levegőneknek fő-fő alkotórésze, az oxigén a papirosban levő fémrészecskéket oxidálja. Vasvegyületek — ha csak minimális mennyiségben is — vannak majd minden papirosban. Ha egyebűn nem is, a gép alkotórészeivel való érintkezés következtében okvetlenül kerülnek beleje. Az oxigén hatására aztán e vasvegyületek rozsdásodnak s megváltoztatják a papiros színét. Túlzás nélkül állítható tehát, hogy a rongypapiros megsárgulását főképp a benne levő vasvegyületek okozzák. Ha nagyobb mennyiségű vasvegyületet tartalmaz a papiros, egykettőre sárgásbarna foltok mutatkoznak benne. A kénsav és salétromsav pedig a fémestőanyagokat bontja meg, például a cinóbert, az ólomfehéret stb.

A silányabb papiros fő-fő anyaga: a lignin, már a levegő hatására hamarosan elkorhad. Míg a rongyból készült meg az ú. n. famentes papirosok cellulózja megmarad maga eredetiségében s pusztán a kísérő anyagok színe változik: a fapapirosoknál megtámadódik s úgyszólván elég maga a papiros fő-fő alkotó elemét tevő lignin is.

Ezt tudva: nem számíthatunk arra, hogy mostani színes nyomataink ugyanoly hatások lesznek évszázadok múlva is, mint aminők most. Még ha a hozzájuk használt festékek a legtokéletesebb fényállóságúak volnának, még akkor sem lehetne erről szó, mert hisz ha a papiros színe változik: meg kell változnia a rajta levő lazúros színek is.

Rézléniák tisztogatása

Nagyon drága és nagyon hasznos anyaga a könyvnyomtatónak a rézlénia. Méltó, hogy mind a szedő, mind pedig a gépmester kellő figyelmet fordítson az épségben-tartására. Ha egyszer a fekete léniák végei nem illeszkednek pontosan egymáshoz, akkor már baj van: a szaggatottságot a laikus megrendelő szeme is észreveszi. Pedig a végek időelőtti megkopása a helytelen kezelés következménye, főleg a nyomtatás erős voltái.

Már a rézroszda maga nem sok kárt szokott tenni a rézléniákban, ami főképpen a nagy símaságuknak is köszönhető. Mindamellet szorgosan kell tisztogatnunk, mert a gyakori használat következtében igen sok piszok tapad rájuk, ami táblázatos szedésnél kétségtelenül nagy hiba. Ha a lénia még nem nagyon piszkos, úgy tisztíthatjuk meg legkönnyebben, hogy egy ideig vízben áztatva, valami durva ronggyal erősen ledörzsöljük. A piszkosabb rézléniáknál azonban ez az eljárás már nem ér semmit, s ezért a különböző nyomdákban más-más léniatisztítási módusokkal próbálkoztak meg. Némely helyt terpentinben való egy-két napos áztatással igyekeznek fölengesztelni a rézléniák oldalára száradt piszkot meg festéket, hogy aztán durva ronggyal tisztára dörzsölhessék őket. Másutt a léniákból egy csomót a törőrongy közé téve, addig dörzsölik őket egymáshoz, amíg a piszok és festék egészen le nem kopik róluk. Mind a két eljárásnak megvannak a maga rossz oldalai. A terpentinnel való föláztatás nem mindig sikerül, a léniák dühös egymáshozdörzsölését pedig gyakran a vonalkép is megsínyli. Ezt tudva, egy nagy nyomda betűöntő faktora néhány hétre igen erős lúgba tette a rézléniákat. Egy kissé kockázatosnak látszott a dolog, de olyan léniákról volt szó, melyek évek hosszú során át voltak fölszedve időnként nyomtatódó menetrend-szedésben, s annyira rájuk volt száradva a piszok meg a festék, hogy kevésbé radikális módon szó sem lehetett a tisztításukról. A léniáknak sem a képe, sem az oldala nem szenvedett a lúg hatásától.

Sógor technikák

Most, amikor a mélynyomatás technikája hatalmas fejlődésnek indult és mindenütt róla folyik a szó, róla írnak a szaklapok, valamint föltélik a magasnyomatást a kishitűek, — föltöltik az ember fejében a kérdés: hogyan is lehetséges, hogy már előbb nem találták föl azt a mélynyomatást? Hiszen állítólag „nincs semmi új a nap alatt”; minden, ami újnak látszik, a történelmet ismerő embernek már régi ismerőse. Csak egy-egy újabb fogás, egy jó gondolat kell hozzá és kész az új találmány. Hogy azután annak a gondolatnak kidolgozása, csiszolgotása esetleg évtizedekig tart: az már más lapra tartozik. Mi mindenesetre nézzünk bele a multba, kutassunk a technikai rokonságok után és ejtsünk néhány szót egy olyan ősrégi technikáról, amely alapja vagy kiindulási pontja lehetett a Gutenberget megelőző fatáblás nyomtatásnak, s ezzel egyszersmind az egész nyomdászatnak is.

A szövetek nyomtatásáról van szó, ami többezer-éves kínai találmány, de az egyiptomi sírleletekből is ismeretes. Az ilyen ősi vászon- és egyéb kelme-nyomatok dúcai valószínűleg fából metszettek voltak, tehát egy, a könyvnyomatással mintegy rokonságban álló technikával készültek. A Keleten általában még ma is ilyen fába metszett lapokkal — kézi nyomtatás útján — állítják elő a legpompázatosabb kendőket és szöveteket.

Hogy Európában mikor kezdték meg a szövetnyomatást: nem lehet egész határozottsággal megállapítani; Fiorillo azt állítja, hogy Gizella királynénak, Szent István feleségének 1031-es évszámmal ellátott kazulája lett volna az első Európában nyomtatott szövet. De csak a keresztes háborúk után került hozzánk az indiai, s általában a keleti szövetnyomatás alaposabb ismerete. Előbb főképpen a délvidéken keletkeztek szövetnyomatató műhelyek, s csak nagysokára, a tizenhatodik század felé honosodott meg az új iparág Közép-Európában, első sorban a franciáknál, akik ebben a tekintetben — már ami a művészi színvonalat és a divat irányítását illeti — évszázadokon át megtartották a maguk vezetőszerepét.

A szövetnyomatás azonban egészen a tizennyolcadik század végéig kézi munka volt itt is. A nyomtató-forma falapból állott, amelybe azonban — hogy nagyobb mennyiséget lehessen róla nyomtatni — már különböző rajzolatú sárgarézlemezek voltak beleverve. Az ilyenformán előállított kontúrok közét nemezzel töltötték ki, ha arról volt szó, hogy nagyobb fölületeket is nyomtathassanak a formával. Ezeket a plombinák

nevezett nyomtatólapokat még ma is szél-tében láthatjuk a női kézimunkákat előnyomatató műhelyekben.

A szövetnyomatás fáradtságos és hosszadalmas volta arra ösztökélte a tizennyolcadik század gépész-mechanikusait, hogy a kézi munkát helyettesítő gépszerkezetek megalkotásán törjék a fejüket. Az első ilyen gép 1780 körül került használatba; „boszorkány”-nak nevezték, s plombinákkal dolgozott. Majd 1834-ben föltalálták a „perrotina” nevű gépet, amely már többszínű nyomtatásra is alkalmas volt. Még 1785 körül egy Bell nevű angol föltalálta a vésett rézhengerrel való nyomtatást, minekutána már a domborúra vésett fametszetekkel is sokat próbálkozott.

Amíg a szövetnyomatás addig eminensül magasnyomatás volt, a mélyített képű rézhengerek használata óta a mélynyomatásos jelleg lép előtérbe. A rézhengereket kezdetben vésték, majd pozitív rajzú acél-lapokat, úgynevezett molettákat futtattak alattuk keresztül, amelyeknek képe a hatalmas nyomás következtében a rézbe bele-nyomódott. 1834-ben föltalálták a pantográfot, s újabb időig ezzel véstették a kicsiny rajz után tetszés szerint való nagyításban a sárga- vagy vörösrézből való hengerek rajzolatát. De ma már e munkát is pótolják a könnyebb maratással, s magyar embernek, Tausz Sándor Pallas-nyomdabeli igazgatónak is vannak ebben az irányban jelentős újításai.

A szövetnyomatást mostanában főképp 6—16 nyomóhengerrel fölszerelt hatalmas rotációs gépek végzik, melyek ugyanúgy működnek, mint a mélynyomatató rotációs gépeink. A festéket a hengerek rendszerint közvetlenül szedik magukra a festéktartóból, s a fölületükről „rákel” törli le a fölösleges festéket. A szövet aztán egy rugalmas alátét segédelmével mintegy kiemeli a festéket a mélyedésekből. Így születik meg mostanában az a hallatlanul változatos színpompá, amelyet napról napra csodálhatunk a női kelméken meg egyebeken.

Aki figyelmesen elolvasta az iménti sorokat, lehetetlen, hogy föl ne tűnjék neki a szövetnyomatás meg a mi mélynyomatató eljárásunk közt meglévő elvbéli, sőt azon túl is menő hasonlatosság. S szinte csodálkozik rajta, miért kellett a rotációs szövetnyomatás föltalálása után majd száz évig várni, mire e technikának mintegy sógorát — vagy tán inkább testvérét? — a rotációs mélynyomatást Mertens Eduárd Freiburgban föltalálta.

Különben... a szedőgépen is száz eszten-deig vajúdtak a föltalálók száza, mire gyakorlatilag csakugyan használhatóvá lett!

A mély- és szövetnyomatás között való rokonsághoz hasonló az offset- és bádognyomatás egymás közti viszonya is. Tudomásunk szerint 1881-ben szabadalmaztattak egy olyan bádognyomatató eljárást — mely-lyel ma is dolgoznak —, hol nem közvetlenül a formáról, hanem mint az offsetnél: gumilap közvetítésével vitték át a nyomatot a bádoglemezre. Sőt, bár az offsetet csak 1904-ben találták föl, mégis már az 1900-as évben a szentpétervári állami nyomdában szintén közvetett nyomtatással — a híres Orlov-féle sajtókolosszusokon — nyomtat-ták a cári bankókat.

Igen érdekes és a szakmáját szerető szakember számára szórakoztató foglalatosság: belemélyedni a különböző nyomtatótechnika titkainak a fürkészésébe. Rengeteget lehet tanulni belőlük és ha a jó papnak holtig kell tanulnia, úgy a jó nyomdászra is ráfér a holtig tanulás, hisz oly rengeteg ága van a mi szép mesterségünknek, hogy tíz élet is kevés lenne ahhoz, hogy mindent megtudjunk. Ifj. Novák L.

Szedőköponyegünk

megvédi testünket és ruhánkat a portól és piszoktól. Övhatatlan, hogy munkaközben ki tudnánk kerülni azokat a helyeket, amelyek felső- és alsóruhánkat bepiszkolással fenyegetik. Az intelligens nyomdász bizony ma már nem mehet ki az uccára szurtos-maszatos ruhában és mivel a munkaköpeny mégis csak kevesebbe kerül, mint egy-egy öltöny rendes ruha: azért munkaközben csak munkaruhában dolgozunk. Az utóbbi időben bevonult a nyomdába is a fekete köponyeg. Ennek — amellet, hogy talán nem is szép — még az a hibája is megvan, hogy mivel fekete, nem kíméljük semmitől azzal a hamis elgondolással, hogy a piszok úgysem fog rajta. Pedig dehogyan nem! Rövid időn belül valóságos szemetesláda lesz a köponyegből! Azt hiszi az ilyen fekete köponyeg tulajdonosa, hogy ha már fekete, nem kell tisztítani és sokan nem is mosatják ki egészen addig, míg le nem szakad róluk. Közben a fekete köponyeg kívül-belül egyformán piszkos lesz és kívül róla, hogy bizony nem védi meg ruhánkat a bepiszkolódástól, hanem inkább maga is piszkol. Tehát ne áltassuk magunkat a fekete köponyeg előnyeitől, mert az csak alamuszi álbarát, akiről soha nem tudhatjuk, hogy melyik oldalról támad meg bennünket. Használjuk tehát a hozzánk méltóbb világos színű munkaruhát, amely csinosabb is és amellet sokkal higiénikusabb. Juhász B.

Offset és kolor-offset

Az offset-nyomatólemezek előállításának módja, egészen az új fototechnikai eljárások bevezetéséig, nagyjából megegyezett a litográfia módszereivel. Mikor a cinket és alumíniumot mint síknyomatásos formának előállítására alkalmas anyagot használni kezdték, a litográfia addig még jól bevált módszereit igyekeztek az új anyagra átültetni. Ezek: a nyomtatólemre való közvetlen rajzolás (litográfia) és a kővön elkészített litográfiák átnyomatása.

A szemcsézett fémlemezre litográfiai tusal és krétával elég jól lehet dolgozni, ha nem is érhetők el olyan finomságok, amiket a litográfia fénykorából származó „kornkő”-rajzokon csodálhatunk. A litográfia egyéb szép technikái, mint pl a kővetestb., közvetlenül a fémlézemen nem alkalmazhatók; az ilyen természetű munkákat ma is kővön készítik el és azután nyomtatják át. Ugyanígy a merkantilis jellegű munkákat is és a gyakorlatban az offsetgéplemezre csak a nagy formátumokat, plakátokat litografálják közvetlenül.

A rajz rögzítése — a nem nyomtatódó részeknek zsír fölvételére alkalmatlanná, víz fölvételére pedig alkalmassá tétele — a lemezen vegyi anyagokkal történik, melyek a szabadon fekvő fém legfelső rétegével vegyülve, annak fölületén egy olyan jól tapadó, vízben és egyéb oldószerekben oldhatatlan kemény réteget (cinksókat) alkotnak, mely víz fölvételére kiválóan alkalmas, zsír fölvételére azonban nem. A kép rögzítésének ez a módja — a gyakorlatban még be nem vált száraz offset kivételével — bármilyen módon is lett az a lemezre hozva — változatlan.

A litográfia úgy a kő-, mint az offsetnyomatásnál kiváló eredményeket produkált kiváló szakemberek, néhányára nyugodt lelkiismerettel mondhatjuk: a szakma valódi művészeinek kezében.

Mindez így volt egészen a háromszínű eljárás föltalálásáig, amely hatalmas árkonkurrenciát jelentett és mindig nagyobb és több munkaterületet hódított el a nyomtatólemezek kidolgozására sok időt és kvalitásos színes munkákhoz hosszú színskálát igénylő kromolitográfiától. Amint ez utóbbi árkonkurrenciára lett kényszerítve, s a lemezek kidolgozására kevesebb idő, a képek fölépítésére kevesebb szín állott rendelkezésre: előtűntek nagy hátrányai, így például az is, hogy a reprodukció az eredeti vázlattal már rajzban sem egyezhet teljesen, hiszen arról kézzel lesz lerajzolva vagy lepauszálva. Túl-

ságosan sok függ itt a munkát végző litográfus rajzbeli készségétől. A különböző féltónusok elérésére pedig a tollal való rovátkolás, pontozás, a lemez szemcséire való krétázás, vagy a kefével való „spriccelés” kielégítő módszer *alán addig, amíg vonalas rajzokról, vagy csak egyszerűbb féltónusokat mutató egy- és többszínű képek nyomtatásáról van szó. Plakátok, címkek nagyrészt még ma is így készülnek.

Fényképek, festmények, általában finomabb rajzú színes képek sokszorosítására ez a módszer azonban már nem alkalmas, már a rajzbeli nehézségek miatt sem; a sokszorosítandó kép vagy tárgy anyagszerűségét pedig így visszaadni túlságosan nagy — esetenként lehetetlen — feladat.

A kézi munkával fölrakott nyomtatórészecskék már a festékezésnél is vastagszának, ha pedig az offsetlemez átnyomatással készül, a kétszéri (kőről az átnyomópapírra, onnét a lemezre) átnyomatás következtében ez a vastagodás már nagyon is számba jövő. Ha a színes kép fölépítéséhez sok színt használunk és a színlemezek nagy részét gyöngye, féltónusos színekkel nyomtatjuk: el lehet kerülni, hogy a litográfus rajztechnikája túlságosan föltűnően legyen látható és a fölhasznált nagyszámú színlemezrel a reprodukálható kép még oly finom színárnyalatait is sikerül erősen megközelíteni. Ez a módszer azonban — mint már említettük — a háromszínű eljárással szemben nem állhatta meg a helyét; tehát az utóbbit próbálták az offset céljaira fölhasználni. E próbálkozások közül legsikerültebb a Reisacker-féle eljárás volt.

Ennek lényege, hogy ahhoz mérten, hogy egy- vagy többszínű reprodukciót akartak készíteni, a reprodukálható eredetiről kb. 0,82 mm-es cinklemezre egy- vagy többszínű autotípiákat marattak. Próbanyomat s esetlegeskorrekktúrák után az egyes lemezeket lehetőleg élesen, kevés zsíros átnyomatófestékkel fölhengereelve, egy simára csiszolt litográfiai kőre nyomtatták át. Itt módja volt a litográfusnak szokott módszereivel a színlemezeket még kissé átdolgoznia; majd a rajz rögzítése és esetleges újabb próbanyomatás után a kőről zsírnyomatot készíteni. Végül ezeket a végleges ívbeosztás szerint átnyomták az offset-géplemezre.

Itt már mutatkoznak a fényképészeti eljárás előnyei: az eredetihez való hűség rajzban és bizonyos mértékig a színekben is. Leglényegesebb azonban, hogy a tónusok itt már nem kézi munkával, hanem az autotípiái eljárás alapján, raszter segítségével lesznek nyomtatóelemekre szétbontva. Ennek előnyeit a szakember előtt fölösleges vázolnom.

Nagy hátránya az eljárásnak és tökéletlenségének kizárólagos oka, hogy először magasnyomatásos formát, klisé-t kell készíteni és azt átnyomatás útján síknyomatásos formává átalakítani. A háromszori átnyomatás következtében az autotípiapontjai a legszakoszerűbb kezelés mellett is megvastagodnak, megsérülnek és deformálódnak. Ezáltal a képet alkotó tónusok sötétebbek és nyugtalanok lesznek.

A vastagodás nyomtatáskor továbbfolytatódik, úgy hogy ha a színlemezeket abban az erőben nyomtatnák, mint az eredeti klisé-ről készült próbanyomatásnál: az eredmény egy annál sokkal sötétebb, teljesen hamis kép lenne. Ezt elkerülendő: a színeket halványabbra véve, olyan képet nyerhetünk, melynél a középtónusok nagyjából megfelelnek, de a mélységek, az erőteljes, tüzes színek hiányoznak. Ezeknek pótlására vagy azonnal a klisé készítésekor, vagy pedig litográfiai úton pótlemezek készíthetnek. Ez a módszer jobb minőségű munkáknál elkerülhetetlenül megint a hosszú színskálához vezet, ha nem is olyan mértékben, mint a kromolitográfiánál.

Mindebből láthatjuk, hogy adva volt egy eredményeiben eléggé tökéletesnek nevezhető eljárás a féltónusos meg színes képek reprodukálásához: az autotípiái és háromszínű eljárás, melynek segítségével azonban csak magasnyomatásos (vagy az offsetra való átdolgozás szempontjából tekintetbe nem jövő mélynyomatásos) formákat lehetett közvetlenül előállítani.

Másrészt itt volt a sok szempontból ideálisnak mondható offsetnyomatás közismert előnyeivel, gyorsíratú gépeivel. Ezek az adottságok és a fejlődés szinte kényszerítette a szakembereket a kettő valamilyen módon való összekapcsolására. A főntebb vázolt Reisacker-féle átnyomató eljárás a problémának nem megoldása, hanem megkerülése volt. A problémát, amely a raszterpontokra bontott kész színrészlemezeknek az offsetgéplemezre való, változás nélküli pontos átvitele: meg nem oldotta. Erre az átnyomatás teljesen alkalmatlan.

A fototechnikai átvitel az, amely a problémát megoldani hivatva volt.

Maga a fémlemezre való fénymásolás már régen nem probléma. Az egyetlen nehézség az egyszínű képeknek vagy színkivonatoknak raszterpontokra bontott, fénymásolásra alkalmas negatív formájában való előállításában rejlett. A színérzékeny fényképészeti lemezre, színszűrőkön keresztül készült raszteres (autotípiái) negatív még korántsem nyomtatásra alkalmas színkivonat. Oka ennek részben a raszter által okozott tónuseltolódás és rajzvesztés, de főleg a színes

fényképészeti eljárások és a nyomdafesték gyártására alkalmas festőanyagok tökéletlensége, melyek szintiztaságban s színerőben meg sem közelítik a spektrum színeit.

A raszteres felvételt egyszínű reprodukció esetén tónus-, többszínű esetén: tónus- és színekorekcióknak, retusnak kell alávetni. Ez a színlemez egyes, az eredetinek meg nem felelő részleteinek szükség szerinti legyöntését vagy erősítését jelenti. A klisékészítésnél ez az úgynevezett tónusmaratás útján történik. A színszűrőn keresztül elkészített raszterfölvétel fémre való másolása után következő maratás folyamán a klisé nemcsak mélyebb lesz, hanem a savtól csak fölülről védett raszterpontok egyre kisebbeknek, ezáltal a tónusok világosabbak lesznek. A maratási folyamat időnként való megszakítása, egyes képrészletek savaknak ellentálló anyaggal való befödése által a képet alkotó tónusok egymáshoz való viszonyát tetszés szerint megváltoztathatjuk.

Ugyanezt a normális fényképészeti raszteres negatívon vagy pozitívon a régebben ismert eszközökkel nem lehet megcsinálni, mert a lemez gyöngítése folyamán a raszterpont nemcsak oldalról, hanem fölülről is gyöngül, tehát a pontok nemcsak kisebbeknek, hanem egyúttal azok fődése is kevesebb lesz, úgy hogy a lemez fénymásolásra hamarosan alkalmatlanná válik. A gyakorlati színretusnál pedig sokszor háromnegyedes vagy még kötöttebb rasztertónusoknak negyed és nyolcad tónusértékre való legyöntése szükséges.

Tudomásom szerint Amerikában, valamint később Németországban és Angliában több különböző intézet és szakember foglalkozott ezzel a problémával és azt különböző módon oldotta meg. Eleinte például féltónusos fölvételeket, majd ezekről papíroskópiát készítettek, azon fehér és fekete festék, ecset és fecskendő-pisztoly segítségével végezték el a tónus- és szín-retust, s az erről készült raszterfölvételeket kopírozták azután közvetlenül az offsetgéplemezre. Vagy ugyanezt azzal a változással, hogy üvegre készült féltónusos diapozitívokon retusáltak. Vagy pedig a raszteres negatívokra retusált féltónusokkal tartották vissza egyes részleteket a fénymásolásnál, s így igyekeztek a kopírozott tónusok erősségét befolyásolni. Hasonló eljárásokat még néhányat említhetnénk; közös hibájuk, hogy a retust végző egyén kezéből kikerült színkivonatok még oly közbelső manipuláción mennek keresztül, amelyek folyamán ezek a színkivonatok még erős változásoknak lehetnek kitéve, mielőtt vagy miután az offsetgéplemezre kerülnek. Ez mindmennyi hiba forrása lehet.

Ideálisnak nevezhetők ezzel szemben az olyan eljárások, melyeknél a raszteres pozitívon való pontkisebbités problémája van többé-kevésbé tökéletesen megoldva. Színes tónus-retus itt a raszteres pozitívon véglegesen be van fejezve és a kész, retusált, absolute fődött, átlátszatlan pontokból és üvegesen átlátszó közökből álló raszteres pozitív lesz minden további változás nélkül az offsetgéplemezre kopírozva. Vagy úgy, hogy arról külön e célra készült filmre kontakt fénymásolás útján negatívot készítsünk és azt másoljuk a közismert albumin-eljárással, vagy — mint még ideálisabb és azt nálunk is bevezetni sikerült — közvetlen a raszter-pozitívról másolunk az offsetgéplemezre.

Igy már majdnem tökéletesnek mondható módon lehet a raszteres színkivonatot az offsetlemezre másolni, megtartva a raszterpontok teljesen pontos nagyságát és formáját, ezzel együtt a kép minden finom árnyalatát, rajzát, valamint tónusainak nyugodt símaságát. A gyakorlatban ezek az előnyök az új eljárás elvitathatatlan felsőbbségét tökéletesen beigazolták. Átlagos színes munkák három-négy színben, egészen elsőrangúnak nevezhető, a műlap színvonalán mozgó munkák a legtöbb esetben öt-hat színben már elkészíthetők, szemben az offset-eljárásnál annakelőtte használatos hosszú színkálákkal. Mivel pedig már a próbanyomatáshoz is teljesen kész pozitív és arról nyomtatólemez elkészítése szükséges, amelynek elkészítési módja és a róla való nyomtatás teljesen azonos az offsetgéplemezével, az a régi hiba is megszűnt, hogy a szép próbanyomat után egy sokkal rosszabb „auflág” kerül ki nyomtatásra.

Az így készített lemezek nyomtatódó és nemnyomatódó részei sokkal élesebben különülnek el egymástól; előbbieket kevésbé hajlanak vastagodásra vagy elszürkülésre, az utóbbiak a „tónolásra”, mint a régi módszerekkel készített lemezeknél. Pláne ha a nyomtatódó részeket — mint ezt újabban csináljuk — kissé mélyre maratjuk, hogy azok a szemcsézet nivója alá kerülve, minden sűrűldástól védettebben fekdjenek. Ezek a lemezek sokkal intenzívebben, több festékkel is nyomtathatók és élettartamuk is összehasonlíthatatlanul nagyobb.

Látva az ezekben az új eljárásokban rejlő nagy lehetőségeket, a grafikai gépgyárak is egyre intenzívebben foglalkoztak a szükséges segédeszközök és gépek előállításával és derekasan kivették részüket az új eljárás tökéletesítéséből. Gondolok itt elsősorban az „addírozó” másoló gépekre, melyek lehetővé teszik a képnek többszöri egymás mellé, vagy más képekkel való kombinált

másolását az offsetgéplemezre, mégpedig az összes színlemezekenél századmilliméterig menő egyforma pontossággal.

Midőn ezt az új eljárást Magyarországon (a megboldogult Freund Lászlóval) kolor-offset néven bevezettem, sokan nemcsak bizalmatlanul, de ellenségesen is fogadták, a grafikai munkásság — igaz, csak kis része — kenyerét féltette tőle és a kezdet nehézségein kívül még a szakma egyes részeinek ellenállásával is meg kellett küzdeni. Ma már azonban minden elfogulatlan szakember előtt világos fenti fölfogás téves volta.

En az eljárásnak az egész nyomdaiparra kiható jelentőségét abban látom, hogy lehetővé teszi nemcsak elsőrendű, hanem olyan tömegnyomatványok igazán kvalitásos elkészítését is, melyek a vásárló közönség kezébe kerülve, annak ízlését javítják és a nyomtatványokkal szemben támasztott igényeit fokozzák. Hogy ennek iparunkra nézve milyen jelentősége van: azt hiszem, fölösleges taglalnom.

Befejezésül még annyit, hogy még korántsem beszélhetünk egy véglegesen kialakult offset-eljárásról, mert eddig a fejlődésnek csak egy jelentős állomáshoz érkeztünk el. A szakemberekre sok tennivaló vár, mire az offsetből mindent kihoznak, ami még benne rejlik.

Bayer Pál.

Vezérfonal a tipográfiai tervezéshez

(II.) Bevezető közleményünkben megemlítettem, hogy az elkészítésre kapott tipográfiai föladat megoldását a kézirat alapos tanulmányozásával és elemzésével kezdjük. Ezt tesszük az esetben is, ha egyébként többé-kevésbé jól körülírt utasításokat kapunk a munka kivitelezését illetőleg akár közvetlenül a megrendelőtől, akár pedig nyomdabeli fellebbvalóinktól.

A gyakorlatból tudjuk, hogy a munkára vonatkozó utasítások az esetek túlnyomó részében éppen nem szabatosak; tapasztalásunk szerint vagy túllakonikus formában adatnak, vagy pedig részletekben annyira bő körülírás kíséretében, hogy az nagy mértékben zavarba hozza a kevésbé rutinos tervezőt. Igen gyakori a rövid, ukáyszerű utasítás: „ezt csapjuk össze, mert más munka kedvéért olcsón kellett elvállalni” — ami persze nem jelenti egyben azt is, hogy az ilyen munkára nem kell, vagy nem szabad kellő gondot fordítani. Nem ritka azonban az olyan utasítás sem, amely kvalitásos munkára utalás kíséretében szabadabb kezét

biztosít a tervezőnek. De akár az egyik, akár a másik esettel állunk szemben, minden-kép igyekezzünk a feladatot a körülmények-hez képest lehető legjobban megoldani.

Kétségtelen, hogy minden tipográfiai feladat a legkülönbözőbb formában oldható meg. Lehet az egyszerű, lehet igen magas tipográfiai nivón álló, s lehetséges azt az előbbi kettő között fellelhető arany közép-úton is megoldani.

E három megoldási lehetőségéből vagy azt az utat választhatjuk, amelyet jómagunk ízlése és a munka tanulmányozásából leszűrt felfogásunk diktál, vagy pedig azt, amelyet a nyomdavezetőség megerősítése szerint a munkavállalással kapcsolatos anyagi korlátok megengednek.

Ma — sajnos — már nem éljük azt az időt, amikor az akcidenációra fordított idő éppenséggel nem játszik nagy szerepet a nyomdai termelésben. Évtizedekkel ezelőtt nem volt baj, ha egy-egy díszesebb levél-fejen vagy más akcidenáció hosszú napokig eldolgogtatott a mester, az újabb időben eltűrték, ha 1—2 napi munka árán alkottuk meg munkánkat. Ma azonban ezek a hosszúlejárati terminusok órákra zsugorodnak össze, nemcsak azért, mert a munka ellen-értéke csak annyit enged meg, hanem azért is, mert a mai termelési rend csak a gyors megoldásokat és lebonnyolításokat ismeri el jogosultaknak.

Ezeket a körülményeket tehát ne hagyjuk figyelmen kívül, mert csak így biztosíthatjuk technikai munkálkodásunk nyugodt, zavartalan folyamatosságát. Erre való emlékeztetésem nemcsak szaktársaimnak szól, de munkaadóink is megszívelhetnének. Éppenséggel nem ritka eset, hogy egy-egy munka technikai megalkotása közben ad a többség szemrehányást: „Miert csinál ilyesmit, ezt nem fizetik meg, elég lett volna így meg így megcsinálni ezt a munkát!” Ilyen esetekben pedig rendszerint az következik be, hogy a szedőt vagy nyomót elfogja az idegesség, kapkodni kezd, s eredeti tervét félig feladva, olyaténképp módosítja, ami a munka nivóbéli kivitelét csak károsan befolyásolja.

Pedig az ilyen kellemetlenségeket el lehet kerülni. És egyszerű módon lehet megelőzni. Hasonló eseteken okulva, egyidőben jómagam úgy védekeztem az ilyen meglepetések ellen, hogy megtudakoltam a munka kalkulációjának szedési óraszámát s az így kapott keretben oldottam meg feladataimat díszesebb vagy egyszerűbb formában aszerint, ahogy a kalkulációba vett szedési óraszám megengedte. Így munkálkodva, nem is volt baj a kréta körül, mert a nekem megszabott határok között maradtam.

Ilyen megértő együttműködés sokkal jobb eredményeket szülhet, mint a megszo-kott, sablonos, ukázszerű utasítások, amiket a legkülönbélekép lehetséges magyarázni és — félreérteni. Külföldön megszokott az ilyen harmónia a mesterszedő és a munka-vezetőség között. A német Bildungsverband annak idején ennek alátámasztása céljából rendszeresítette kalkulációs tanfolyamait is, amivel lehetővé tette, hogy tagjainak elég volt egy-egy munka árát megtudniok, hogy szabatosan megállapíthassák az e munka szedésére fordítható idő tartamát. (Nálunk a nyomdai kalkuláció kínai fállal körülzárt olyan belső térénum, ahová az egyszerű szedőlegényt belepillantani nem engedik. Igaz, hogy nálunk ma egységes kalkulációs kulcsról beszélni sem lehet. De remélhető, hogy ebben a tekintetben egyszer ismét tür-hető viszonyok fognak bekövetkezni s akkor beszélhetünk kalkulációs tanfolyamról is.)

A nyomdai termelés zavartalanága azon-ban nemcsak a munkálató és munkás közötti fentemlített harmóniát igényli. Harmoniku-san kell összedolgoznia a szedőnek a nyomóval, a könyvkötővel s általában más, a termelésben — egy-egy munka elkészíté-sénél — közreműködő tényezővel.

A szedő ne tervezzen olyasmit, ami bár a munkáját nem teszi körülményesebbé, de annál inkább a gépmesterét vagy a könyv-kötő-vágóét. A szedő ne csak arra gondoljon, hogy munkáját minél impozánssabbá ér-lelje, hanem számoljon minden olyan tech-nikai művelettel is, amely nem tartozik az ő munkakörébe. Hogy csak néhány példát említsék:

Ma gyakori a margónélküli nyomtatvány, vagy az olyan megoldás, melynél a szedés — ha nem is a papíros minden oldalán, de az 1—3 margó irányában túlszalad a papíros szélén. Ilyen esetben vizsgáljuk meg, vajjon ez a szedésmegoldás nem igényli-e lényege-sen nagyobb mennyiségű papíros fel-használását, mert a kifutó szedés miatt a papí-rost esetleg nagyobbra kell szabni, hogy a nyomtatás lehetséges legyen. Vizsgáljuk meg, vajjon nem-e kockáztatjuk a nyomtat-vány kivitelét az ilyen tervezéssel, mert ha az ilyen nyomtatvány nyomás után körül-vágandó, de a szállítás sürgős, akkor ez a veszély fennáll. Vizsgáljuk meg, vajjon a nyomásutáni körül-vágás sikerültét tudjuk-e egyáltalában biztosítani? A margóig terjedő keret vagy színfolt borzalmasan hat, ha a körül-vágás nem egyenletes (l. a Grafikusok Évkönyvének 1931. évi kötetét). A nyomtat-vány jó hatása megy tönkre (gyakran maga a nyomtatvány is), ha nincs idő bevárni a nyomás teljes megszáradását s az a körül-vágáskor lehúzódik.

Más eset: ne tervezzünk túlterjedelmes síma színfoltokat, ha nem tudjuk biztosítani azok nyomtatásának kifogástalanságát s ha sürgős a szállítás. Ne feledjük el, hogy a nagy símes foltok nyomtatásához használt festék nem mindig bír azzal a jó tulajdon-sággal, hogy valóban gyorsan megszárad. Ne bízzunk a szárító anyagok reklámozott hatóerejében; tudunk eseteket, hogy egy-azon szárító anyag jóhatásának bizonyult a zöld festéknél, de nem vált be más össze-tételű festéknél. Nem ajánlatos nagy, síma színfoltok mellett vékonybetűs szövegeket szedni, illetve tervezni, mert a színfolt dús festékezést igényel, amit viszont a vékony betűs szöveg nem kíván s esetleg masza-tossá válik.

Feladatunk színbeli megoldásánál is nagy körültekintéssel kell eljárunk. Ezúttal nem annyira a színharmóniára gondolok, mint arra, hogy símes papírosra ne tervezzünk olyan színfoltokat, amiket csak temperával tudunk elérni a vázlatkészítésnél, de nyom-tatás útján meg sem tudjuk közelíteni.

Elég gyakori eset, hogy olyasmit terve-zünk, amit egy színben is csak kétszeri nyom-tatással tudunk megvalósítani. (Szígnevek, léniadekorációk stb.) Ily esetben megfonto-landó, hogy anyagi tekintetben megbírja-e a munka a kétszeri nyomást? Igaz, hogy kisebb nyomtatványoknál ily eseteket két szedésről egy nyomással (befordítás vagy átlövés segítségével) meg lehet oldani, de ennek lehetősége nem mindig van meg s a kinyomott példányszám vágását is igényli, ami bizonyos esetekben veszélyeztetheti a munkánk sikerét.

Még több hasonló műveletet is felsorol-hatnék, mint olyant, amelynek alkalmazására csak alapos megfontolás után szabad elha-tározunk magunkat. Ezek a műveletek nagy mérvben nehezíthetik meg nyomó kollé-gánk munkáját, amire talán nem is gondolunk a tervezésnél, mert csak a magunk leg-jobbnak és leghatásosabbnak hitt elgondol-ása lebeg szemünk előtt. Ennyire önzők ne legyünk. Ne tervezzünk olyasmit, ami a saját munkánkat mivel sem nehezíti meg, de annál több és nagyobb akadályt támaszt nyomó szakársunk vagy könyvkötő-vágó munkástársunk munkája elé.

Végső következtetésként tehát leszűrhet-jük a tanulságot: a nyomdai termelő mun-kában a siker egyedüli biztosítékául csakis a minden vonatkozásban harmonikus együtt-működést tekinthetjük, egyfelől a nyomda-vezetőség és a kivitelező üzembeliek között, másfelől az utóbbi csoportban a szedés, a nyomás és a végső kikészítés végrehajtói: a szedő, gépmester, nyomó és könyvkötő között.

Wanko Vilmos.

ERDÉLYINÉ

BUDAPEST VII, HERNÁD UCCA 57. SZÁM, III. EMELET

Filet, csipke, kézi hímzés és géphímzés, kombinált függönyök, férfifehérenemű és női fehérenemű, hímzett ágynemű és asztalnemű készítése és eladása hozott anyagból is.

45. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szak-kulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő, valamint ólommetzési gyakorlataiból. A felső levél-fejet tervezte Hollay István, az alsó cégjegyet pedig Novotni Ferenc tervezte. A fejből lévő ábra és a cégkártya ólommetzése Hilder István munkája.

FONYÓDI

URIDIVAT SZALON

BUDAPEST IV,
VÁCI UCCA 15
TELEFÓN: 11-3-22

46. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szak-
kulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő, vala-
mint ólomkészítő gyakorlataiból. A fenti levélfejet
Antal Ferenc, a cégkártyát Berényi Ferenc tervezte.
Készültek az arányosítási megbeszélések kapcsán,
az aranykészítés szabályainak a szedéstűkör és
sor csoportok elhelyezésekor s a betűnagyság meg-
választásakor való figyelembevételével.

EPERJESSY

BÚTORGYÁRA

BUDAPEST V. SAS UCCA 29

KÉSZÍT A LEGFOKOZOTTABB
IGÉNYEKNEK IS MEGFELELŐ
TELJES LAKÁSBERENDEZÉST
MŰVÉSZI KIVITELBEN ÉS A
LEGMODERNEBB STÍLUSBAN.
NAGY VÁLASZTÉK KONYHA-
BÚTOROKBAN. ÚJ ÉS ANTIK
MŰTÁRGYAK LEGMEGBÍZHA-
TÓBB BESZERZÉSI FORRÁSA.
NAGY FIZETÉSI KEDVEZMÉNY

▶ TEL.: 24-4-36

HAJNA LÁSZLÓ DIVATÁRUHÁZA

NŐI ÉS FÉRFIDIVATÁRUKBAN A LEGOLCSÓBB

BUDAPEST VII, KIRÁLY U. 13
TELEFÓNSZÁM: 10-1-00

BUDAPEST, 193

47. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szak-
kulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő, vala-
mint ólomkészítési gyakorlatából. Főnt a levélfejet
tervezte Sztraka Zoltán, a cégkértyét Stanczel F.
Mind a két tervezet azokkal a megbeszélésekkel
kapcsolatosan készült, amelyek a lény modern
díszítőelemképpen való alkalmazhatása körül foly-
tak, s amelyek most főleg azért időszerűek, mert
a kisebb nyomdák jó részében manapság alig is-
ked ornamentálásra alkalmazható egyéb anyag.

GLOBUS

A JÓ TÉSZTA

MEGBÍZHATÓ,

KIADÓS, KÜLÖN-

LEGES LISZTBŐL

KÉSZÜL

A JÓ TÉSZTA

frangepán katalin

kézimunkaüzlet

vii, amazon ucca 10

telefon: 90-6-08

48. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szakkulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő és ólommetzési gyakorlatiból. A felső levélfejet tervezte Kullfay Konrád, a cégjegyet Urbán István II. A levélfej azzal a kisbetűs Irányzattal való próbálkozást mutat, amelyet a franciák kezdtek meg vagy hűsz esztendő előtt, s a németek vittek bosszantó és neveléses túlzásba azóta. Az llyesmi reklámos föltűnőségénél fogva hébe-korban megengedhető, de csak módjával és következetesen, s olyan esetek alkalmával, ha szöveg kevés.

HAJNAL TESTVÉREK BÚTORGYÁRA

ÚJPEST, KOLOZSVÁRI UCCA 1. SZ.

TELEFÓNSZÁM: 95-2-37

HUBER KALAP

ROTTENBILLER UCCA 24
HUBER HERMANN

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szakkulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő és ólommetzési gyakorlatából. Tervezte Holloy István, az ólommetező munkát végezte Stanczel Ferenc.

49. oldal

HERCZ KALAP

FEKETE LÁSZLÓ
RÁKÓCZI ÚT 67

51. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szak-
kulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő, valamint
ólommetzési gyakorlatából. A felső levélféjet tervezte
Sas Lajos. A reklámkártya tervezője Megyerdi Antal.
A levélféj az idevágó modern lehetőségek megvitátá-
sakor, a reklámlap pedig a szedésfolt arányosításáról
és az aranymetset szabályairól szóló megbeszélések
kapcsán készült.

CONTINENTAL

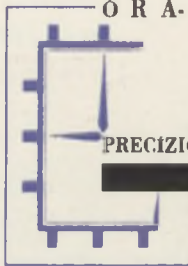
KELMEFESTŐ,
VEGYTISZTÍTÓ ÉS
GŐZMOSÓGYÁR

BUDAPEST VII, HAJTSÁR ÚT 28. SZ.

HOLLÓSY

BUDAPEST IV, ESKÜ ÚT 1

ÓRA- ÉS ÉKSZERKERESKEDELMIRT

PRECÍZIÓS ÓRAK, ARANY-, EZÜST- ÉS BRILLIANSZERSZEREK, MŰKÖVEK

Casta Diva

Főszerepben:

Eggerth Márta

Ma premier

Royal Apollo

52. oldal

Mutató a Könyvnyomdei Munkások Egyesülete szakkulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő és ólommetzési gyakorlataiból. A fenti levélfej Paxián Péter, az alsó mozireklám-jegy pedig Láng József terve. Az utóbbi a reklámhatások legegyszerűbb módjairól való megbeszélések nyomán készült. A levélfej genézisében már szerepük van azoknak az esztétikai megvitatásoknak is, melyeknek tárgya a művészet egyik másik problémája, köztük a stílizálás módjai és lehetőségei szerepeltek.

Szedőgépes üzemek egészségügye

A szedőgépeknek a nyomdaiparba való bevonulásával fölvetődtek a gépszedők külön egészségügyi kérdései. Ezeket a termelés tényezői különbözően bírálják el. Egyik részről azt hangoztatják, hogy a gépszedő munkája kényelmes és nem nehéz, hogy az egészségre nem is ártalmas, mert az ólommal való közvetlen érintkezés kikapcsolódott. Ezzel szemben a gépszedők tapasztalatai mást mutatnak. A munkahely szokatlan hősege, a folyékony ólom és a gázfűtés kigőzölgése, a gázfűtéssel lerontott levegő, a levegő felhígításának elmaradása: olyan következményei a szedőgépes üzemeknek, melyek az ott dolgozók egészségét súlyosan veszélyeztetik.

A gépszedők sürgős egészségügyi követeléseit nem ismerték el jogosultaknak és túlzottaknak találták a gépszedésnek egészségileg káros föltűntetését. Ilyen körülmények között a gépszedők maguk voltak kénytelenek az egészségüket veszélyeztető károk elhárításáról gondoskodni. Az időnkénti fölszólalások, írásbeli közlemények azonban nem hozták meg a kívánatos közeledést az érdekelt felek ellentétes álláspontjai között.

Azok a munkások, akik munkástársaik körében vállalták a felvilágosító tevékenységet, nem voltak ugyan a tudomány, hanem a gyakorlati élet emberei, akik saját bőrükön érezték a szedőgépes üzem egészségtelen hatásait. Örvendetes haladásnak tekinthető, hogy a gépszedők panaszai tudományosan jellegű, kellő alátámasztást nyernek dr Vaje és dr Weber részéről, kik szakszerű vizsgálataik eredményét „Hygiene in Setzmaschinenräumen” („Higiéne a szedőgépes üzemekben”) című munkájukban közreadták. A semleges részről származó tudományos érvek remélhetően hozzájárulnak ahhoz, hogy a gépszedők egészségtelen munkakörülményeiből jelentkező indokolt panaszok fokozatosan csökkentsenek.

A vizsgálatok, melyeket kisebb-nagyobb németországi szedőgépes üzemben folytattak, abból az alaptételből indulnak ki, hogy az előnyös munkaföltételek normális értékűl 17–20 C° hőmérsékletet és 65%-os légnedvességet vetnek. Összesen 20 szedőgépes üzemet vizsgáltak meg téli és nyári időszakban. Egy nagyobbfajtajú üzemben, ahol 64 villanyfűtésű szedőgépen dolgoztak, 25–32 C° volt a hőmérséklet 18'5–27'5 C° külső hőmérséklettel szemben. A levegő nedvességtartalma csak néhány órán át felelt meg a normális értéknek, egyébként

a szabad levegőtől 40%-ig meő eltérést mutatott.

Figyelemre méltó az a vizsgálat, melyet egy másik ujságüzemben tartottak meg. Egyik meleg nyári nap után, mely 26° hőmérsékletű volt, éjszakai lehülés következett, a reggeli órákban eső esett, s így a hőmérséklet 16°-ra süllyedt. Kinyithatták tehát az összes ablakokat. Délben a helyiség hőmérséklete 21°-ot mutatott, estére 24°-ig emelkedett. Másnap reggel a padló nedves letakarítása és szellőzés után a légnedvesség 90%-ra emelkedett és ezzel egyidejűen a hőmérséklet 23°-ról 19°-ig esett vissza. A szerzők azonban megjegyzik, hogy vizsgálataik folyamán gondos takarítást s alapos szellőzést csak ritkán tapasztaltak.

Egy modern nyomdaépületben a szedőgépterem üvegtetővel és két szembenálló üvegfalal volt kiképezve. 16 szedőgép volt az üzemben, mely elvezető csatornahálózattal és szellőztető készülékkel volt felszerelve. Itt 9 és 16 óra között a helyiség hőmérséklete 23'5–28'5°, a külső hőmérséklet 15'6–22° volt. Ugyancsak nagy különbséget mutatott a levegő nedvességtartalma: a munkahelyen 42–52%-os, a szabadban 72–89%-os volt.

Egy másik nyomdában, ahol tizenkét gázfűtéses szedőgép egy sarokhelyre volt beállítva, 9–12 óráig a belső hőmérséklet 30'5–33°, a külső, uccai hőmérséklet pedig 20'9–23'8° volt. A levegő nedvességtartalma a munkahelyen 45–60%-os, a szabadban 70–94%-os volt. Ehelyütt a vizsgálatot vezetőik megállapítják: „12 óra körül 33° a hőség, amikor pedig a szabad levegőn a hőmérő csak 23'8°-ot mutat; ez olyan állapot, ami jogos kritikát vált ki. Ilyen helyzetben a munka elviselhetlenné válik. A hőmérséklet hatásának természetszerűen valamilyen formában jelentkeznie kell; érthető, hogy a szedők erősen izzadnak. Segítenek is magukon, ahogy tudnak: a szék támlájához erősített törülközővel perccenként törülgetik az izzadságot. Hosszabb időn át a munka az általános közérzet zavarai nélkül nem végezhető. Ilyen esetben bőséges ventilációra van szükség.”

A vizsgálati eredmények eddigi ismertetése is elégséges adat ahhoz, hogy a gépszedők köréből származó panaszok jogosultságát az egész vonalon elismerjék. Olyan munkahelyeken, ahol a hőmérséklet túlságosan magas, viszont a levegő nedvességtartalma csekély, a gépszedők egészsége kisebb-nagyobb mértékben veszélyeztetve van. A vizsgálatot végző szakemberek éppen ezért szükségesnek látják a helyzet megjavítását, mely célból ajánlják a gépek arányához képest a munkahelyek

kiszélesítését, alapos szellőzését és a megfelelő légáramlás biztosítását. Hivatkoznak arra, hogy másféle termelési ágazatokban hasonló intézkedések eredménnyel jártak. Sőt az akadálytalan nyomtatás és a papiros érdekében már a nyomtatógépek termeit is sok helyütt megfelelő berendezéssel látták el. Elviselhető állapotot teremtő készülékek fölszerelése nem képez akadályt, mivel ilyenek kisebb-nagyobb szedőgépes üzemek részére rendelkezésre állnak.

A külföldi vizsgálati eredmények ismertetését talán nem lesz érdektelen kiegészíteni azzal, hogy budapesti tapasztalatok szerint a szedőgépes üzemek hőmérséklete — a fentebb ismertetett adatokkal szemben — nyáron 37–38 C°-ot is mutat. Az ilyen helyzet nemcsak a gépszedők egészségét veszélyezteti, hanem a munka rendes menetét is hátráltatja. A termelés mindkét tényezőjének tehát közös érdekében való a szedőgépes üzemeknek az egészségügyi megjavítása.

Otto Höhne után Sz. A.

Papirosaink enyvezettsége

Nyomtathatóság szempontjából is eléggé fontos dolog ez, bár a közhiedelem szerint az enyvezésre főleg csak azért van szükség, hogy tintával is írassunk a papirosra. Mindenesetre azonban az enyvezés foka és minősége szerint a papiros keménysége is nagyban megváltozhatik, ami természetesen már a nyomda gépmeister szempontjából sem lehet egészen közömbös.

Megkülönböztetünk állati enyvvel, valamint növényi anyagokkal való enyvezést. Az előbbit csak merített papirosnál használják, amikor a kész íveket enyves vizen húzzák át. Már a közönségesebb papirosok enyvezésére úgynevezett növényi enyvvet használnak. Ezen az elnevezésen többnyire gyantát kell értenünk, amelyhez gyakran még kénsavas agyagföldet is kevernek. Az enyvezésre szolgáló anyagok közt ezenkívül olykor hamuszír, szóda, szappan, timsó, zselatin és keményítő is akad, amelyeknek némelyike pedig kártékony hatással lehet a papiros tartósságára. Különösen a timsóra nézve áll ez.

Némelyikémikus a papiros gyors sárgulásának okát is a növényi enyvezésben fő-fő szerepet játszó gyantának tulajdonítja, más szakemberek azonban inkább a papirosanyagba véletlenül belekeveredett vasrészecskéket okozzák érte. Annyi bizonyos, hogy az állati enyvvel enyvezett papiros

tartósabb az ugyanolyan anyagból készült, de növényi ennyvel impregnált papirosnál. A bankjegyek s állami értékpapírok nyomtatására szánt legjobb minőségű papirosoknál ezért minden esetben kikötik az állati ennyvel való ennyvezést.

Az ennyvezettség fokát úgy állapíthatjuk meg, hogy tintába mártott tollal jó vastag vonást húzunk rajta. Ennyvezetlen papiroson rövid idő alatt széjjelfut a tinta; kevésbé ennyvezetten talán nem fut ugyan széjjel, de a hátulsó lapjára mégis csak átverődik; jól ennyvezetten sem az egyik, sem a másik jelenséget nem látjuk. Jól ennyvezett papirosnak a szélét megnyalva: lassan tűnik el róla a nedvesség; az ennyvezetlen papiros pedig egyszeriben, mohón issza be azt.

Japán fametszés

Most vagy negyven esztendeje a japán művészet iránt való rajongás töltötte el fél Európát, s különösen a fiatalok: mind-mind a távol Keletről ellesett ígére és tanulságokra esküdtek szerte a kontinensünkön. A japanizmus termékenyítő ereje megérzett a szecesszió, valamint a Jugend-stíluson és a dekoratív művészet minden ágazatán, még a nyomdászaton is. A fiatalon elhunyt német Eckmann Ottó vitte a zászlót, s nyomdában csetleket-botlottak a fiatalok, a radikálisok és a minden áron érvényesülni akarók. A „japanizálók” átstilizálni próbálták még a nyomdabetűt is — így született meg az egyideig sűrűn használt Eckmann-típus is —, s a betűöntők elárastották nyomdáinkat mindenféle ebben a jelben fogant újmódi léniával, keretfelével meg műtyürkével. Még ma is borzongva gondolunk vissza az akkori idők divatos öntődei díszére.

Maga az ösforrás — a japán művészet, s benne a fametszés is — nem érdemelte meg, hogy ennyire elrontás híré-nevét a Nyugat törpéi. Ha bevesszük magunkat egy-két órára az Andrássy úti keletázsiai múzeumunkba: csodálkozva láthatjuk azt, hogy mennyire eredeti, üde és közérthetősége mellett is magasan járó Japánország népének a művésze.

Adak e múzeumban fametszet is jócskán. Mégpedig a legjava művészekétől. Érdemesek a megtekintésre és tanulmányozásra.

A figyelemre méltóbb japáni fametszetek legelsei a tizenhetedik század közepe táján keletkeztek. Ezekbe a technika dolgában még mindenesetre kezdetleges fekete nyomatokba a színeket (többnyire csak sárgát és vöröset) utólagosan festették belé. E típusok nyomtatás útján való előállításával

csak a tizennyolcadik század elején próbálkoztak meg. A tizennyolcadik század első és a tizenkilencediknek a második fele volt aztán a japán fametszés fénykora.

E korban a japánok nem ismerték még a perspektíva törvényeit, s ennél fogva nem is értettek a természet csalódásig hű ábrázolásához. Nem használták a keresztbe rakott vonásokkal való árnyékolásnak módját sem. A kalligrafikus lendületű körvonal egymagában volt hivatva arra, hogy kifejezővé tegye a képet; a többnyire csekély számú lazúros szín lehelt belé ezenfölül életet.

A rajzot a japán fametsző rendszerint a körtefából hosszanti irányban vágott dúcra ragasztotta, és ennek alapján késsel végezte a fa kimunkálását. A vízben oldható festéket nem labdákkal avagy hengerek segítségével, egyenletes rétegben vitte föl a formára, úgy mint nálunk, hanem sörteecset segédjével, gondos ecseteléssel. A papiros és festék között való összekötötés létesítésére köztörszerű olyan vizet használt, melybe előzetesen hosszabb ideig rizst áztatott. Hogy ennek a munkálkodási módnak művészeti szempontból megvoltak bizonyos előnyei: tagadhatatlan. Már az ecsetelés révén előálló egyenetlen festékfólrakás is bizonyos frissességet vitt bele a képbe.

A nyomtatás maga nagyon egyszerűen történt: a kemény és hajlós papirost nyirkosítva tették a dúcra, s azután kézzel szépen rányomogatták. A dűcot aztán a japán fametsző a legalaposabban kihasználta. Kéthárom — nyomtatás után szétvágásra kerülő — képet is vágott egyetlen nagyobb falapba, és ennek alsó fölületét is kihasználta.

Legújában rossz idők járnak a japán fametszésre. Japánország is belesodródott a modernizmus, mechanizálódás, racionalizálás, technokrácia stb. stb. áramlatába és a sok tüneményes vívmány és haladás mellett bizony veszendőbe mentek ott valódi értékek is. Köztük a valamikor sokat megcsodált művészeti drágakő: a japán feketenyomatásos, valamint többszínű fametszés is.

Betűöntés és stereotípa

A Monotype-öntőgépen más betűfajtra történő átállításakor első dolgunk a betűfajtnak megfelelő négyzet vastagságának beigazítása. Ezzel megadjuk a matrica-szekrényben levő összes betűknek, számoknak, jeleknek és kemény (soronként nem változó) sorzáróknak a vastagságát. Az ehhez a művelethez használatos mikro-

méter az angol hüvelykrendszeren alapszik. A rajta levő vonalak és számok az angol hüvelyknek ezredrészeit mutatják. Vele megállapíthatjuk, hogy az emberi hajszál átlagos vastagsága 25 ezredhüvelyk és miután mi a négyzet beigazításakor az ezred tizedeire is figyelemmel vagyunk, megállapíthatjuk, hogy a hajszál huszonötszörte vastagabb az általunk beigazított négyzet pontosságánál.

A Monotype betűvastagsági táblázatán föltüntetett számokon ilyen ezredrészeket, illetve azok tizedeit kell érteni, amikor a négyzet vagy betű vastagságát mérjük. A fentemlített táblázaton feltüntetett számok kiindulási számát megkapjuk, ha az angol hüvelyket elosztjuk 1296-tal. Az így nyert 0'0007716-os számnak a betű-ék (set) számával való összeszorozása adja a betűfaj egy egysége ezredszámát. Pl: 0'0007716 × 8-as ékszám = 00061728; ilyenformán a 8-as ék egy egysége kikerekítve 6173 ezred. Miután a négyzet 18 egységű, a fenti eredményt megszorozzuk 18-cal: 6173 × 18 = 111'114 és 111'1 ezredben megkaptuk a 8-as betű-éknek a négyzetszámát; ennek megfelelően beállítjuk a vastagságot.

A fenti eljárás alapján állapíthatjuk ki a különféle egységű betűk ezredszámát is. Az utóbbinak gyakorlati jelentőségét akkor látjuk, ha idegen jelet vagy más betűtípusból való betűt akarunk megfelelően elhelyezni.

A Monotype-betűk vonalba-állításakor az m-et rendszerint a betűtörzs közepére igazítjuk. Vannak azonban betűfajták, amelyeket nem középre, hanem a betűfajtnak megfelelően a mintakönyvben feltüntetett vonalszám szerint állítunk be.

Például ha egy 10 pontos betűfajtnak vonalszáma 130'2, akkor a számítás következőképpen alakul:

Vonal	130'2
Matricatörzs fele le	100'—
	30'2
10 pont (148 ezred) fele	74'—
Vonal a 10 pont fele alatt	30'2
a betűvonal a 10 pontra ez esetben	104'2.

Az ilyen módon létrejött eredményszám-nak megfelelő vastagságú kizáró darabot öntünk és annak vastagságával vonalba állítjuk az m alsó élet. Ennél a beigazításnál egyezik a matrica középpontja az öntőforma nyílásának középpontjával. Előfordulhat azonban, hogy a fentemlített beigazításoktól eltérően kell a m-et állítani; ez esetekben az eltérés 1 Didot-pontnál (nyolcadpetitnél) ne legyen több, mert az a matricának időelőtti elhasználását eredményezhetné.

Monos.

A Grafikai Szemle újbóli megjelenése

után az elismerő levelek sokasága bizonyította, hogy várva-várták a gyakorlati szempontból szükségesnek ítélték a szaklap megindítását. Am az elismerések mellett a kritika szavát is kiváltotta lapunk első száma azokból, akik kötelességüknek érezték, hogy rámutassanak a lap hibáira.

A kritika logát senkitől elvitatni nem akarjuk, a kritika szabadságát is tiszteljük, de legbensőbb ügyünknek tekintjük: vajjon szembeszállunk-e az ostorozó kritikával a megvédjük álláspontunkat.

Ez cél a választás elé állított dr Bródy László úrnak, a Hungária Hírlapnyomda vezérigazgatójának a főnökök egyik lapjában, a Nyomda- és Rokoniparban megjelent kritikája, amelynek négy hasábjá egyellen — egyébként rendkívül problematikus értékű — elismerésen kívül a keményen ostorozó bírálat valószínűleg halmaza.

Olyan szigorú ez a bírálat, hogy egy megénvállalkozással szemben föltétlenül érvényesülne lesújtó hatása és pontot tenne élete végére.

Sietve jegyzem meg: távol áll tőlem a gondolat, hogy dr Bródy igazgató úrnak ilyen rosszindulatú szándékaik lettek volna, bár környezetem nagyrésze többekévesebb hajlik e fölfogásra. A kritikus egyéniséget mégis jobban ismerem — legalább is abban a hitben élek, hogy jól ismerem —, s kritikájának nem tulajdonítok ilyen szándékot.

Hogy a kritika megállapításával szembeszállunk — úgy határozunk —, az a kritikus személyen kívül főként annak tulajdonítható, hogy a kritika a Főnökegyesület hivatalos lapjában jelent meg s így olyan látszata van a dolognak, mintha a kritika hivatalos fölfogása volna annak a szakmabeli fórumnak, amelynek igen súlyos érdekei fűződnek ahhoz, hogy a magyar nyomdászág szaklapjához jusson s ezen keresztül olyan szakkulturális irányításhoz, amely a nyomdai munkásság szakképzését segít fokozza, színvonalát emelje.

Megvallom őszintén, hogy ha nem is teljesen elismerő kritikát, hanem objektív és megnyugtató bírálatot vártam éppen a munkaadói résztől, szakmánknak attól a táborától, amelynek vezérégyéniségei Egyesületünk szakkulturális munkálkodásával kapcsolatban esztendőről esztendőre kifogásolják egy-egy tancsopontunk magasabb színvonalú munkáit és élőszóval s írásban egyforma erélyen reklamálják az egyszerű tipográfia egyszerűsítésére és gyakorlatias elterjesztésére alkalmas módszereket.

Lapunk szük keretei nem engedik, hogy a kritikával a legreálisabban foglalkozzunk. Nincs is erre szükség, egyszerűen azért, mert a kritika kilinduló pontja téves. Ha tehát erre rámutatunk, úgy a téves szemszögből

irányított kritikai megjegyzések elveszlik jelentőségüket. Dr Bródy vezérigazgató úr cikke elején idézi kongresszusai előterjesztésem ama részletét, amelyben az új Gr. Sz. célkitűzéseit körvonalaztam s ezzel kapcsolatban kategorikusan megállapítom, hogy lapunk ennek a célkitűzésnek nem felelt meg.

Ez a kilinduló alapja a kritikának. Hamis alap. Iskolapéldája annak, miképpen lehet a legjobb szándékot, a legderekből célkitűzést is tökéletesen félreérteni.

Am lássuk, mit ígértünk célkitűzéseinkben? Olyan szaklapot, amely a lehető legjobban igazodik a magyar nyomdajpar mai színvonalának fokozatos feljavitását célzó munka módszereihez. És miért tartottuk ezt egyedül célra vezetőnek? Mert a magyar nyomdászág túlnyomó része — legalább 85—90%-a — olyan gyenge vagy közepes szakmabeli kiképzésben részesült, amely az alapoknál kezdődő kiegészítést, utánképzést igényel és mert a magyar nyomdák hasonlóan magas százaléknak nemigen van alkalmuk megrendelői megbízását magas színvonalú nyomtatványok alakjában teljesíteni. Csak néhány tucatnyi olyan nyomdai műintézetünk van, amely majd minden munkáját minőségmunka gyanánt, izléses és nívós kivitelben állítja elő, s ugyancsak nem nagy a száma azoknak a mesterszedőknek sem, akik nemcsak önálló tervezők, hanem mások munkájának irányítására is hivatottak, s szaklap szedéspéldára nem szorulnak. Nem tiltok az sem, hogy a magyar nyomtatványmegrendelői igényeivel nem túloztak a kvalitás dolgában, de ennek megfelelően áldozatkészségük sem olyan, amely egyáltalán lehetővé tenné a jobb kivitelű nyomtatványok kultiválását.

Hogy ez így van, azt a magyar nyomtatványok színvonalára bizonyítja; láttuk a tavaszi vásár reklámnyomtatványtömeget s láttuk a vidék termését is, mindkettőt igazolja azt a felfogást, hogy egy magyar szaklapnak elsősorban a köznepi gyakorlat legegyszerűbb munkái dolgában kell praktikus példákkal szolgálnia, olyan példákkal, amelyek a legkéisebb nyomdában csak úgy felhasználhatók, mint a kiválóbb műintézetekben.

Ezen túlmenően az egyszerűbb példákkal vélünk közelebb férkőzni azokhoz, akik szaklapot teljén meg nem is láttak, s ha régebben láttak is: nem sok hasznát vették, mert a közelmúlt szaklapjai a túl magas színvonalat képviselték, s azoknak példáit a kis- és középnymodák munkaerői fölháználtnál képtelenek voltak.

Nem tartottunk szükségesnek olyan magas színvonalú szaklapot, melynek példái a szakmabeli képzettség dolgában egyszerűbb konstrukciójú kollégáinkban olyan érzelmeket fakasztanak, aminők a száraz kenyérgondokkal küszködő beteg bensőjében fedeknek, amikor az orvos diétás kosztot ír elő számára.

A magyar nyomtatványfogyasztás és termelés egyformán igényli az alapoknál kezdődő fejlesztést s ezt semmiképpen sem szabad szem elől tévesztenünk, ha célunkat: a magyar nyomdajpar színvonalának emel-

sét, a magyar nyomdászok szakképzettségének fejlesztését elérni akarjuk.

A közelmúlt magas színvonalú szaklapjaira kell rámutatnunk. Ezeknek nívója becsületet szerzett a magyar nyomdajparnak hazánk határain túl is, — de ideháza nem bizonyult alkalmasnak az általános színvonal emelésére. Ez a nívó túl magas volt ahhoz, hogy a köznepi gyakorlat szerencsésen átvehette és hasznosan fölháználhatta volna. Ezen oktatva a G. Sz. mai esztétikai irányítói és tipografizálói, hiszen ilyen minőségben közreműködtek a korábbi szaklapoknál is.

Utalhatunk még a német Bildungsverband „Typographische Mitteilungen” című szaklapjára, amely a mai Grafikai Szemle szedéspéldáinál sokkalta egyszerűbb példákkal jelent meg s ezek a példák az akkori német nyomdajpari színvonalon jóval alul mozogtak. Pedig a német nyomdászág szakmabeli képzettsége az időben is sokkal megalapozottabb volt, mert a német nyomdajparnak száznál több tanonc- és székiskolája volt.

A Grafikai Szemlé tehát a tömegnek szántuk, a tömegszakkultúra szorgalmazása állítottuk, nívóját ennek megfelelően szabtuk meg. Meggyőződésünk, hogy annak az egy-két tucatnyi nyomdai műintézetnek és néhány „berkezelet” akcidens-szedőnek, akik nyomdajpari termelésünkben a magas nívót képviselik és kultiválják: nem életszükséglet a Grafikai Szemle, hacsak abból a célból nem, hogy ezen keresztül maguk is tanítsanak.

És az indoklása lapunk színvonalabeli célkitűzésének amit dr Bródy vezérigazgató úr teljesen félreértelt. Célkitűzésünket nem lehet — sőt nem is szabad — a „qualitätsdruckerei” és az elsőrendű szakerek szemszögéből megítélni és — lecsépelni.

Pedig a kritika ezt a tónust képviseli. Lássuk csak: „A lapfejeket diszlo, szerföltölti önkényesen megrajzolt és elhelyezett G. Sz. minden tipográfiai hagyományt és ízlést megcsúfol.” — A sziget úgy van megtervezve, amint azt a fölháználtnál lényeganyag megkövetelte; nem rajz, hanem szedés; elhelyezését a lap háromhasábos megosztása szigorúan előírja.

„Az ólommetzségeket, sajnos, nem elrettentő példaképpen mutatja be a lap, pedig valójában az.” Ezt követőleg az égig magasztalja az ólommetzsés praktikusságát, példáinkat azonban alapos boncolásnak veti alá. Kifogásolja a gótikus iniciálekét, azok rajzját s megállapítja, hogy „aki nem tud betűt rajzolni, ne akarja azt ólomba vésni”. A betűk rajza nem a hallgatók munkája; megtalálhatja azokat, cikornyás műtűrkével együtt, pl Lewis F. Day könyvében is. Az ólomvésésnek a fővárosi és vidéki tanfolyamokon való gyakorlására azonban a példák kitűnőek, mert rajzukban az egyes vonalról a csigamentig minden motívum megtalálható. Ezért választotta az oktató, s nem azért, hogy magyar nyomtatványokhoz gótszerűségi iniciálekét készíttessen. Hogy a vésetek kivételével nem kifogástalan, azt — az előre nem sejtett anyaghibákon kívül — főként annak kell be-

MUNKATÁRSÁK:

Bauer Henrik	Gyűrey Rudolf
Braun Vilmos	Halász Alfréd
Bródy László dr	Haasz Vendel
Brumiller László	Heimler Kálmán
Dobozy Lőrinc	Herzog Salomon
Dukai Károly	Janovits Ferenc
Durand Félix	Karátsony Imre
Einhorn Mór	Kertész Árpád ifj.
Eperl István	Kölb Jenő
Farkas Sándor	Kner Albert
Ferenctzy József dr	Kner Imre
Fischer Menő	Kurfürst István
Freund Jenő	Lakenbach Artúr
Freund Zsigmond	Lauer Kálmán
Gál Benő	Lánczi László
Gellért Andor	László Dezső
Grosz Ernő	Lehner Rezső

NYOMDÁSZATI LEXIKON

SZERKESZTET: BIRÓ MIKLÓS, KERTÉZ ÁRPÁD, NOVÁK LÁSZLÓ

A TÖBB MINT 30 ÍVES, ILLUSZTRÁLT, EGÉSZ VÁSZONBA KÖTÖTT KÖNYV ÁRA ELŐJEGYZÉSBEN 7 PENGŐ ÉS 50 FILLÉR, MEGJELÉNÉS UTÁN 10 PENGŐ (RÉSZLETEKBE MÁRS TÖRLESZTHETŐ). MEGJELNIK 1936 DEREKÁN

KIADÓHIVATAL: BUDAPEST V, VILMOS CSÁSZÁR ÚT 34. SZAM

berger [Márton nyomdája, Willinger J., Klein Vilmos, Seregley János, Kotaszek Sándor, Einhorn Mór, Zentai György, Rével-nyomda, Kemény Jenő, Hungária Hírlap-nyomdája, Klein Leó, Klíndera I., Hartmann János és Drexler Alajos (3-féle Mono-szedéssel), Minerva-nyomda, Schmuckler Lipót, Szolocsányi Béla, Bayer István, Schlesinger Tibor, Lányi Imre, Bárd Gyula, Horváth János, Bálint Odón, Neumann László, Grossmann Tivadar, Erdélyi János, Bakos József, Binder Károly, Lombár László, Kalmár János, Úrge Kálmán, Gerstl Béla, Splitz Adolf, Klein Pál, Kores Rt., Malatinszky Lajos, Goldzieher Géza Rt., Kőműves József, Győr Hírlap, Lőcsey L., Bénék Gyula, Szent-László-ny. és Hambalkó Antal.

Nem sokkal kevesebb a számuk azoknak az üdvözlőlapocskáknak, amelyeknek a kivitelénél a szedés mellett a rajznak, ólom- vagy más alapmezevéletnek is több-kevesebb szerep jut, de van közöttük olyan is, amelyen a szedés nyomán készült kúlsíj és segétszélű alkalmazták. Ebben a csoportban több üdvözlőlapon erősen kiállik hatásos és izléses kivitelével, mégis nagy részük összhátás dolgában alatta marad a tisztán tipográfiai kivitelű munkáknak, ami emellett bizonyít, hogy a jó tipográfusnak nem okvetlenül szükséges a rejzhöz nyúlnia. Ez főleg az is, de gyakran kábavaszelt fíradozás is. Nehogy félre értessem: a szóban forgó csoportban nincs olyan munka, amelyet a rajzolt részlettel elrontottak volna, de olyan bőven akad, amelynek készítője bizonyoságot adta már annak, hogy tisztán szedőanyag-ge jobb munkákat is tud produkálni. A csoportba a következő lapok sorozhatók:

Schneider Jenő, Schäffer Gyula, Gunesch György, Müller Sándor, Herschkovits Dezső, Gergely-Szabó-Belcsák, Gajdosik Nándor, Márton Ferenc, Reisz Károly, Heimler Kálmán, Kondor Árpád, Arany János Rt., Lehner Rezső, Fenyves Sándor, Csizmazia Kálmán, Studio-tervező, Simon Zoltán, Margó, Nagy Antal és Fia, Frisch József, Goldschmied-nyomda, Nemes György, Szilgeti Sándor, Pórczi János, Turi Polgár István, Horváth Sándor, Ifj. Kellner Ernő nyomdája, Vértes Jenő, Széntó Tibor, Schnabel László, Kónig Béla, Sebes Ezsébet, Biró Miklós, Lengyel Sándor, Sugár István, Mandula József, Keller Géza, Merkoviits József, Márkus Lajos, Rubiczky Ferenc, dr. Vajda István és Bruck Izor.

Teljes egészében rajzolt vagy rajz után készült kúlsíjról nyomtatott lapok a következők:

Eremia György, Fisch József, dr. Illyés S. László, Belogh Sándor, Fekete Géza, Elek Pál, Mellész Gitta, Repcze János, Sűsz István, Rosner Károly, Szántó Klári, Erényi András, Gulyás-nyomda, Szűcs Pál, Irady, Molnár Déniel, Nyíró Tibor, Nemes Gy. és Káldor, Radó grafikus, Lítner, Gábor Pál, Záhár és Vámos, Kozma Zsuzsa, Dukei Károly, Magos Kálmán, Pápai Ernő nyomdája és a Kner nyomda. Saját készítésű heliogravúr-kompozíció Ifj. Novák László üdvözlőlapja.

Már a névsorból is megállapítható, hogy a lünyomórészű grafikusok és reklámművészek üdvözlőlóról van szó. Ezek kivitele az egyéni stílus és jellegét képviseli.

Külön csoportban említjük meg Filo lapját, amelyre — egy valódi fillérré ragasztottak; egyébként igénytelen kivitelű. Kner Albert viszont a gratuláció szövegét nemcsak lenyomatban küldte meg, hanem a papírához ragasztva megküldte eredeti szedőgépsor alakjában is. . . . Sokkal egyszerűbben oldotta meg a feladatot Eisenberg József, aki a „minta érték nélkül” gyanánt csak a pusztá szedőgépsort küldte meg, gondolván: a nyomdász ezt is el tudja olvasni, kér tehát a papírosért, festékért, meg — a fíradtságért.

A fentiekben kívül külföldről is kaptunk üdvözlőlapokat — két valóban remek kivitelű angol, illetve amerikai lapon kívül — tucatnyi gyenge tipográfiát, ami szerfelett meglepő jelenség.

Az ideai naptártermés szintén jóval felülmúlja a tavalyit. Sajnos, ezeknél nagyobb haladást — legalább olyan mérvűt, mint a gratulációs lapoknál — nem konstátálhatunk. Köznapl egyszerűségű naptárak voltak az Általános, Pátria, Arany János, Stephaneum, Phönix, Révai, Franklin, Athenaeum, Posner, Pester Lloyd és Elbert-nyomdáknak. A háttal nagyobb áldozatkészséget eláruló kivitele révén kiváltak a csoportból a Tevan, Vértesi levélborítékgár, Codex, Légrády, Pallas, Kner, Pápai, Hungária nyomdák, Világosság Rt. és a Seidner-litográfia naptárak, amelyek azonban egyébként — a tömb naptárresznének kivitele dolgában — újszerűbbek nem produkáltak.

Az újvél lapokat és naptárakat — melyeket a Grafikus Művezetők Szakosztálya volt szives rendelkezésünkre bocsátani — január hó 9-én kiállítottuk a Molnár-féle naptárgyár előjegyzési és zsebnaptár mintakollekciójával meg a Redő-celluloidgyár öröknapitáir mintáival együtt. A Molnár-féle anyag izléses nyomdai és könyvkötésztel kivitele dicsérendő; a Redő-gyár mintái viszont ötletes megoldásokkal lepték meg a szemlét.

Külön kell megemlíkezni az Idegenforgalmi Hivatal által kiadott kétféle angol-francia-német-olasz nyelvű propaganda-naptárról is. E két naptár Budaeszt, illetve az ország szebb tájait vagy nevezetességeit von hivatva a külföldi turisták szeme elé tární. A célt nagyszerűen érték el esajjótétermékek, amelyek európai viszonylatban is kiállják az összehasonlítást a külföld azonos rendeltetésű termékeivel. Az egyik naptárt a Szf. Házi Nyomda, a másikat a Pallas állította elő.

W.V.

Nyomdászati Archívum

Brummiller Lászlótól, a Typographia szerkesztőjétől, Dobsa Lajosnak 1853-ban Müller Emlinél (később Kőr és Wein, majd Pester Lloyd nyomdája) készült könyvet kaptuk, amelynek címe: „Dobsa Lajos színművel. Második kötet: 1. Paccsul világismerete; 2. Gutenberg.” (Igy, két t-vel) — Dobsa divetos írója volt a maga korának. A könyvnyomtatás föltalálójáról írt drámáját 1852 március 8-án elő is adták a Nemzeti Színházban, mégpedig olyan aktori gárdával, amelynek minden tagja helyet kapott azóta a magyar színesztet panteonjában. A dráma színhelye és ideje: Strassburg városa 1435-ben. Előjátékkal kezdődik, eminek a címe: „Az első pártfogó”. Gutenberg a maga eszmeinek büvös körébe vonja Dryzehn Andrást, kinek bátyja György, Maximillán olasz gróf udvari embere, ezt rossz szemmel nézi, s Lecker nevű barátjával el akarja veszejteni a nagy föltalálót. Segítségükre áll Strassburg város korlátolt és babonás polgármestere, aki mérges szavakkal izgatja a lakosságot, hogy vessé máglyára Gutenberget, ezt a rossz szellemet, büvészt, a város glnyóját. Hősünknek már-már válságosra fordul a helyzete, amikor megérkezik Zsigmond, a német császár és magyar király, s Maximillán gróf közbenjárására fényes elégté-

velt ad Gutenbergnek. Következik az első szakasz három „kepletben”. Címe: „A betűk”. Dryzehn András és Maximillán gróf egyaránt szerelmesek Gutenberg feleségébe, aki a gróf felé hajlik, s ébenfa-dúcba vési ennek a nevé, majd hirtelen elrejtí holmi csecsebecské alá, ahol Dryzehn András megtalálja, s közben megles Maximillánt, aki szerelmével ostromolja Gutenbergné, azt mondvá férjéről, a föltalálóról, hogy az oly csodálatos lángész, kiki csak imádni lehet, szeretni azonban nem. Következik a második szakasz (címe: „A sajtó működése”): Jön a császár, s meg akar győződni Gutenberg művészetéről. A bosszúvágyó Dryzehn András Gutenberg „Sigismond” vésetű eredeti fadúcát elcseréli a Gutenbergné által titkon vésett „Maximillán”-os vésettel. A föltaláló a gróf kedvesének tartva feleségét, elutasítja őt magától, s a nyomtatósájtót nagy keserűségében szíjjelzúzza. Dryzehn András és Maximillán pedig, a két vetélytárs, halálos párbajt ví egymással. András meghal. A harmadik szakaszban (címe: „Az 1435-iki közvélemény”) már Gutenbergné hűgába, Júliába szerelmes Maximillán gróf. A halva talált Dryzehn András bátyja, György hol őt, hol meg Gutenberget vádolja András meggyilkolásával, s felbőszít, lincselésre ingerli ellenük a város lakosságát. Az utolsó pillanatban azonban megérkezik a császár hírnöke, elhozza Gutenbergék számára az uralkodó védőlevelét, amire a tömeg megjuhászodva hazatárokodik. Maximillán gróf ezután meg megkéri Júlia kezét, amire minden elsímul. — Amint mindebből látható: Dobsa Lajos ebben a drámájában csöppet sem ragaszkodott a történelmi tényekhez. Hogy egyebet ne említsünk: Gutenbergnek sohasem is volt felesége. A nagy föltalálónak tragikumokkal átszőtt élete különben nem egy időembernek ragadta meg figyelmét és képzelését. Kötteményeknek se szeri, se száma, de vannak hosszabb lélegzetű egyéb ilyes munkák is. Többek közt emlékszünk egy háromkötetes német regényre, amelynek hőse szintén Gutenberg volt. Az újabbstűtű Gutenberg-szépírodalomból kiválik Thoma Albrecht szépen illusztrált ifjúsági regénye a nagy föltalálóról. Ennek a történelmi adatal is egészen helytállóak.

Wóznér Ignáctól, az Athenaeum-nyomda most nyugalmába vonult igazgatójától megkaptuk a Magyar Nyomdászok egykor föltalálón is dicsőségesen szerepelt, jól konfekcionált, három ládat tevő vándorgyűteményét, amelynek szakkultúránk is igen jó hasznát veheti vidéki kiállításai alkalmával. Megható emléke ez a gyűtemény annak a páratlan szakkell fölbuzdulásnak, mely úgy harminc esztendő előtt fogta el a nyomdászvilág leggyevát, s amelynek egyik — bár mindig névtelennek maradó — fő-fő vezére, bátorítója és istápolója Wóznér Ignác volt. A háttérbenmaradás szerénysége jellemezte őt a világháború utáni időkben is, amikor a Crefikus Művezetők Szakosztálya a nyomdászszervezet nagy erkölcsi támogatásával több mint három esztendőn át kiadta a Világosság-nyomda által nyomtatott Magyar Nyomdászotot. Wóznér Ignác nevét ekkor sehol sem lehetett olvasni, pedig ő volt a lelke mindennek; szertelremelő energikusságával ő fogta össze az embereket, ő osztotta ki a munkát, s kitűnő emberismeretével ő állított mindenkit arra a helyre, ahol a legjobban szolgálhatta a közösség ügyét. Valóban nem órajta, hanem a viszonyokon s a vis amoktatást egymásra zúdult eseményeken múltot, hogy majd hallatlan fizikai és szellemi áldozattal fölépített: nem áll a ki az idők viharát. A derék építőmester azonban példaképe marad a szakkulturális köteleességteljesítésnek.

Schmidt Testvérek Nyomdafestékgyár Rt.

Gyártmányok: Rákospalota, Pázmány ucca 41. szám mindenféle könyv-, kő- és offsetfestékek; mélynyomtató- és anilín-guminyomtató-festékek; valamint mindennemű nyomtatási segédanyagok.

Telefonszám: 95-2-85

Följegyzések

Borítékunk a szakkulturális gárda buzgó és alapos tanulmányú tagjának, Paxián Péternek a munkája, aki az újabb szervezett szaktanfolyamok megnyitójakor, tízenkét esztendeje lett a betű szerelmese és rejtejt szépségeinek kutatója. Alapos betűtanulmányainak az eredménye megérzik mostani munkáján is. A „Grafikai Szemle” szók lénálkából vannak összeszedve, mindamellett lókéletesen artisztilkusak, ami pedig a legnagyobb ritkaság az ilyen módon készült szedéseknel. Hiszen sokféle divatozik manapság a betűk lénálkából való összeszedése, de csak nagy elvételre sikerül valamennyire. Paxián Péter az elsők közt van, akik ebben a tekintetben valóban artisztilkus, lendületesen ható munkát tudtak végezni.

Mellékleteink — a borítékon levők is — a szakkulturális csoportok munkái. Mint már több ízben is elmondtuk: szakotatóink e mellékletekkel a vázlatkészítő és tömlesztő csoportok munkamelődsát akarják illusztrálni, ami egyértelmű a mai merkanillisz szedők gyakorlati példákkaival való ellátásával. Ezek a hallgatóink által készített kétszines példák pedig nyilván olyanok, hogy az ország legtöbb nyomdájában meg lehet szedni azokat.

Egy derék nyomdász halálára. Walter Ernőt, a régi Berger és Wirth-féle festékgyár nyugalmazott igazgatóját január hó 7-én kísérte barátainak és llsztelezőinek sereg örök pihenőre. Nagyszivű, derék nyomdász volt; szakkulturális téren hervehadhatatlanok az érdemei. Már egy negyedszázad előtt nívós tanfolyamok voltak a Technológiai Múzeumban a szintenről meg a nyomdás-estékek technikájáról; később szaktanfolyamaink keretében tartott igen értékes előadásokat. A Szakotatósi Tanács ldejében — 1924—26-ban — minden áldozatra kész, lelkes propagálója volt a szaktanfolyamok mellé lervezett tanműhezeket. Szakirodalmi téren is maradandó kicshilano tehetségeket. Szakirodalmi téren is maradandó alkotott: Novák Lászlóval közösen megírta a „Színek világit”, amely a Grafikai Művészetek Könyvtárának volt az ötödik, úttörő és csakhamar széjjelkapkodott kötele.

Jubileumok. Négy derék kollégánkat ünnepelte január hó 5-én a Pesti Lloyd-Társulat nyomdájának a személyzele, név szerint: Stern Samut, Baranyi Gyulát, Augenföld Miksát és Virágh Gábort. Mind a négyen felszázadon túl szolgálták a magyar nyomdásipart, keményen dolgozva családjukért és a közért. Augenföld Miksának szakkultúránk területén is nagy és díszes a mulja. Már Ifjú korában is sok lelkes szakkieki jelent meg a nyomdászlapokban. 1904-től kezdve szakkotatója, 1909 körül vezetője volt a Szakkör szaktanfolyamainak. Két jó könyve is megjelent nyomtatásban: „A mesterszedés” és „A könyvnyomda”.

Szakkilálítások. A Grafikus Művészetök Szakotatója január 8-án Schneider Jenő rendezésében nagy tömeg naptárt és újszendetel üdvözlőkártyát állított ki. — Ugyanez az anyag január 12-én a Könyvnyomdai Munkások Egyesületében is kiállításra került, jól meg bővítve az Évkönyv-pályázat több mint 300 pályaművel. Az Egyesület január 26-i szegedi nyomtatványkiállításáról külön cikkünkben szólnok. — A Grafikus Művészetök Szakotatójában január hó 22-én „mono”-kiállítás volt: Hartmann János Monotype-szedő és Drexler Alajos öntő bemutaták a Szekesfővárosi Házi Nyomdában készült különböző munkáikat: táblázatokat, grafikonokat, oszlopok szedésműveket. E praktikus munkáikon kívül voltak olyan, mintegy szorgalmi munkák is kiállítva, amelyek azt mutatták, hogy mi mindent lehet a Monotype-gépeken előállítani. Láttunk ott jól sikerült tájképet, épületképet, nagyarányú Gutenberg-képet, az utóbbit néhal Fasel Károly stigmatipus műve nyomán különböző vastagságú pontocskákból megszede. Ez a Fasel Károly (1815—1892) igen ér-

dekes alakja volt a 19. század nyomdászatának. Landerer Lajos pesti nyomdájában szabadult föl 1835-ben. Egy-ldelg hányóda-velődvé szerte a világban, az ötvenes években nyomdászként rendezett be magának Bécsben. Nyomatványmegrendelést azonban a világit sem fogadott volna el, hiszen nyomdájában alig is volt betű, csak csupa apró pont meg lénálcska, minden lehető kép-vastagságban. Ezekből a pontokból és lénálcskákból szedegette össze képeit, köztük a nagyformátumú Gutenberg-képmást is. Szedése — a levonatokkal együtt — ki voltak állítva a párizsi 1867-i és a bécsi 1873-i világitkiállításon, s mindkét helyt nagy aranyérmét kapott értük Fasel, kinek hosszú, nyugra alakjára, csöndes beszédére, magyarázkodására emlékszünk még a nyolcvanas évek-ből. Mert hiszen a budapesti nagy nyomdákban is minduntalan megfordult a pontszedésnek — görög szóval stigmatipának — érdemes mestere, aki ha elkészült valamelyik művel: nyakba vette a világit, s személyesen árusította stigmatipóit a nyomdászok körében, egy forintjával, két forintjával, aszerint hogy kicsodás volt a munka.

Szakkelőadások. A Könyvnyomdai Munkások Egyesületében január 12-én Balassa József tanár tartott előadást a magyar nyelv jellemző sajátságairól. — A Főnökegyesületben január 20-án Köhler mérnök a kolor-offset-eljárás ismertette, amely óriási jelentőségű a sáknymutatás jövőjét illetően, amennyiben — elsőrendű szakkörökét föltelevezve — lehetővé teszi az eddigi tipográfiai három- meg négyszín-nyomatoknál off-set-sejton is való előállítását. (Erről a tárgyról különben mi is igen értékes és alapos ismertetést közlünk a Grafikai Szemle mostani füzetében Bayer Pál, a Klósz-féle Intézet művezetője tollából.) Ugyanekkor Schatz Rezső tanulmánya is fölolvásra került a különféle nyomdafestékek fölhasználtságáról. — A Grafikus Művészetök Szakotatójában 22-én Venkovits Károly adott elő „Magyar könyvnyomtatás és könyvnyomatók a 19. században” címmel. — A Fischbach-Társaság január 23-i összejövetelében a Palesztinát járt Friedl József előadása volt a soron „Mit láttam Tel-Avivben?” címmel. — A rádióban január 11-én Buday György, a szegedi egyetem lektora tartott előadást „A könyv-illusztráció” címen, főleg a friss életre kapott művészi faszetszés célját és jelentőségét ismertetve.

Plakátpályázat. A Magyarországi Munkásdalegyletek Szövetsége 1936 pünkösdsjén országos dalosünnepélyt rendez Pécsen és az ünnepély propagálására alkalmas plakát tervrajzára nyilvános pályázatot hirdet. A pályázati feltételek a következők: A plakát egy színben állítandó elő. Nagysága 63:95 cm. álló kivitelben. A szöveges szöveg elhelyezésének céljából egy kb. 25—30 centiméter magasságú sávnak megfelelő hely maradjon. Fekvő kivitelhez mellett ez az ür ugyencsek figyelembe veendő. A Szövetség két pályadíjat állapított meg: I. díj 50 pengő, II. díj 30 pengő. A pályadíjak csak abszolút becsű pályaművek alkotóinak, nyilvános közgyűlésen történő titkos szavazás eredménye alapján adatnak ki. A Szövetség vezetősége fenntartja magának azt a jogot, hogy a pályadíjat nem nyert művek közül bármelyiket 10 pengőért megvásárolhassa. Pályázati határidő 1936. évi március 15-ike. A pályázat titkos és a pályaművek jelleg levél mellékletével küldendők be. A zárt jellegű leveleknek tartalmazniok kell a művész nevét, lakcímét, valamint a mű jellegét. A pályaművek a Szövetség hivatalos helyiségébe küldendők: Budapest VII, Aréna út 68. szám. A pályadíjat nem nyert művek kellő igazolás mellett 1936 június 1-ig átvehetők a fenti cím alatt, minden hétköznap délután 3 és 6 óra között.

A színharmónia és szinkeverés nehéz problémáját oldja meg a legközelebbi napokban „A szinkeverés és kézikönyve” címen megjelenő szakkönyv. Szedők részére is hasznos utbejegyzéseket ad illusztrált példákkaival a színharmóniáról, arról, hogy miként kell tervezése-alkalmával a színekkel bánni, hogyan és hol milyen színeket alkalmazni. Gépmeister és nyomtató munkás pedig különösen hasznos segítő társat kap e könyvben,

mert 700-nál több színpélda a legpontosabban megadott százalékarányban teszi lehetővé, hogy a kívánt szín — az eddigi gyakorlati szemben — pillanatok alatt kikeverhető. Szövegírésében megismerhet a színelmélet és szintan fogalmával, úgyhogy ez mintegy a szintan kiskönyve lesz. A könyv előjegyzési, illetve előfizetési ára 6— pengő, míg a megjelenés után 10— pengős bolli áron lesz csak kapható. Megrendelhető és előfizethető az Egyesületben, vagy Fisch József címén: Budapest VIII, Német-u. 49.

A biblia 692 nyelven. Most jelent meg az angol biblia-társulat jelentése, amely kimutatja, hogy a bibliából eddig 464 millió példány jelent meg, amelyből az utóbbi esztendőre 11 millió példány esik. 1910-ig a biblia meg csak 424 nyelvre volt lefordítva. Azóta a fordításoknak a száma jelentékenyen szaporodott, mert ma a bibliának 692 különböző nyelvű fordítása létezik. Még a legismertlenebb ázsiai és afrikai nyelvjárásokra is lefordították a bibliát.

Hogyan írjuk az idegen család- és keresztnéveket? A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvművelő Bizottsága sajnálatlalt tapasztalja, hogy egyre jobban elharapózik az idegen neveknek a magyartalan szörendő használata, a keresztnévek előretétele. A Nyelvművelő Bizottság felhívja a magyar sajtó, rádió, színházak és nyomdák figyelmét az Akadémia Helyesírási Szabályainak arra a pontjára, amely szerint a külföldi tulajdonneveket a hagyományos és gyakorlati tekintetben is célszerűbb magyar szokás szerint a keresztnév hátrahelyezésével kell írunk meg akkor is, ha a keresztnévet, mint nálunk nem divót, nem fordítjuk el. Helyesen tehát így kell írunk, mondanuk: Thiers Adolf, Zweig István, Gladstone Vilmos, Sacchi Archangelo. A magyar irodalmi szokás csak egynehány idegen tulajdonnevet fogadott el eredeti szörendő formájában, mint például: Paolo Veronese, Leonardo da Vinci.

A karácsonyi képes levelezőlapok történetje. Száz esztendő lesz ldestova a karácsonyi üdvözléttel ellátott képes levelezőlapok küldésének szokása. A görgette Dobson londoni festő indította el, aki 1844-ben egyik barátjának karácsony alkalmából oly kártyát küldött, amelyre faággal övezve családját rajzolta, amint az a karácsonyi pulykát fogyasztja. Két esztendővel később Sir Henri Cole kapta fel az ötletet, de a ki-

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTÖDE RT

RÉZLÉNIAGYÁR
KÖNYVKÖTESZETI
ANYAGOK RAKTÁRA

BUDAPEST VI,
DESSEWFFY UCCA 32
TELEFÓN:
223-70, 271-18

vitel nála már nagyobb szabású volt. Horsleyt, a királyi festőakadémia tagját megbízta, hogy rajzoljon számára karácsonyi üdvözlőlapot. Erről ezer lenyomatot készített, melyet barátainak küldött el. Az ezt követő évtizedekben egyre jobban elterjedt Angliában a karácsonyi képes levelezőlapok küldésének divatja és a legújabb becslések szerint tavaly legkevesebb harmincmillió „Christmas Card” továbbításának roppant föladataival kellett megbirkóznia az angol postának.

Nemzetközi plakátkiállítás nyílt meg február hó 1-én a Nemzeti Szalon Erzsébet téri helyiségeiben. Az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal a rendezője, s február 16-ig marad nyitva, mégpedig naponta délelőtt 9 órától délután 5 óráig.

Az újság „Modern írók dekamerója” című karácsonyi ajándéka kellemes meglepetéssel szolgált mindazoknak, akik elszoruló szívvel tapasztalhatjuk a nyomdászok érvényesülését nyomdai parunk kereskedelmi, üzemszintén technikai irányításának területén is. A meglepetés, hogy a 240 oldalas, vasos füzet számtalan illusztrációjának rajzát Szántó Tibor kollégánk készítette. Feladatát becsületesen, hozzáértően oldotta meg: egyik-másik cikkim-rajza elárulja a tipográfust, aki rajztlúságát igen ügyesen ludja a tipográfiaival elegyíteni. E munka is bizonyítja, hogy a magyar könyvnyomtató-ipar éppenséggel nem nélkülözi a rejzhöz is értő szakembereket s nagyon szépen boldogulna a grafikus művészek erőltetett inváziója nélkül is. Egyik közelmúltban elkövetett cikkemben megállapítottam, hogy a grafikus művészek nyomdai parbell érvényesülése — a „lek” szerint — sokat veszített intenzitásából, nyilván azért, mert a művésztervezte tipográfiai kivitelezése éppenséggel nem bizonyul mindig előnyösnek, sem technikai, sem anyagi vonatkozásban. Ügylátszik, nem lártam messze az igazságtól. W.

Reklámélet. Balogh Sándor havi folyóirata a reklám népszerűsítésére és a szakserű reklámozás ismertetésére. Tartalma végig rendkívül tanulságos, friss ötletek valóságos tárháza. Meríthet belőle mindenki, aki reklámmal ügyesen élni akar, de az is, aki a reklámozásnál akár mint tervező, akár pedig mint kivitelező szerepet vállal. A nyomdász kiváltkép sok friss ötletet és gondolatot meríthet a nivós szaklapból, melynek technikai kivitele is kifogástalan. W.

A célszerű és szép nyomtatvány népszerűsítése érdekében mind intenzívebbé terebélyesedő propaganda újabb bizonyítékait szolgáltatják a budapesti Gulyás-nyomda és Reisz Jenő Universum-nyomdájának kiadványai. A Gulyás-nyomda hűszlapos, spirálfüzésű propaganda-kiadványa a modern tipográfiai és grafikai művészet ötleteit, de egyszerű konstrukciójú termékeknek valóságos díszfelvonulása. Nagy erényük a kiadvány miniatyurizálásának, hogy nemcsak tipográfiai kivitelük újszerű és korszerű, de szövegezésük is friss gondolatokat árul el. A füzet technikai kivitele nyomtatás és színezés dolgában is teljesen kifogástalan. Igény-

A 2. füzet tartalma:

A magyar nyelv sajátosságai. (Nyomdászai mesterszók).....	Old. 33
Fény és árnyék (Udvardy Bélától).....	35
Szedéstechnika a Linotype-gépen (Székely Artúrtól).....	36
Nyelvi és helyesírási bogerászás (Herzog Salamon stb.-től).....	38
Napfény és papiros.....	40
Rézliánk tisztogatása.....	40
Sógor technikák (Ifj. Novák Lászlótól).....	41
Szedőkőpnyegelnk (Juhász Bélától).....	41
Offset és kolor-offset (Bayer Páltól).....	42
Vezérfonal a tipográfiai tervezéshez (Wanko Vilmostól).....	43
Nyomtatványkiállítás Szegeden (B. J.).....	53
Nyomdász-Évkönyv és Utikalauz (-ly).....	53
Szedőgépes üzemek egészségügye (Otto Höhne után Sz. A.).....	54
Paprosaink nyervezetése.....	54
Japán fametszés.....	55
Betűöntés és stereotípa (Monos).....	55
A Grafikai Szemle új megjelenése (Wanko Vilmostól).....	56
Újvévi üdvözlőlapok és naplárak (W.).....	57
Nyomdászati Archivum.....	58
Följegyzések.....	59

Szakkulturális munkacsoportok szedéspéldái: a boríték 1., 3. és 4. oldalán és a szöveg között a 45–52. oldalakon.

telenebb és „köznapl” egyszerűsége a tipográfiája az Universum-nyomda reklámjának, de gondos munkára való törekvést árul el, ami nyilván a gyakorlati életben ismét fokozottabb mérvben fog megnyilvánulni, lévén ez a módszer a legbiztosabb út — a sikerhez. W.

Il Risorgimento Grafico — az egyedüli olasz nyelvű szakfolyóirat, amely a tipográfiai és grafikai megújulás szolgálatában áll a fasizmus hazájában. Szerkesztő-kiadója: Raffaele Bertieri milánói nyomdatulajdonos immár 32 éve szolgálja ilymódon — bizonyára nagy anyagi áldozatok árán — a tipográfiai és grafikai művészetet. A folyóirat klasszikus nyomokon, de modern fel-fogásban kifejlesztett tipografizálása a maga egyszerűségében is lenyűgöző hatású. Közleményeinek száma

rendkívül kicsiny, de szorosan kapcsolatos a lap illusztrációival, amelyek a legtöbb esetben inkább a magasabb művészet köréből választottak. Szedéspéldák elég ritkák s amennyire alkalmunk van az összehasonlításra: az olasz nyomtatványok általános színvonalát magasan túlszárnyalják. Ezt a megszokottabb olasz nivót inkább a hirdetések érzékeltetik: a nagyobb fokozatú betűk túltengése a feltűnő, ami persze kihát a hirdetések felületi tagolására is, ami a legtöbb esetben éppenséggel nem hasonlítható ahhoz a nemes tipográfiai stílushoz, amit a szövegrész képvisel. W.

Szerkesztői posta

Lapunk szerkesztője található minden hétfőn délután fél 5 és 7 óra között az Egyesületben, egyébként reggel 8 órától délután 2-ig a Világosság-nyomdában (telefon: 31-0-16).

Szerkesztőbizottsági ülés: minden keddi napon a szokott helyen és időben.

A legközelebbi füzet szerkesztőségi záróideje: március 10.

G. M.: Érdekes kis visszaemlékezés; kár, hogy kevés a szakkulturális vonatkozása, s ezért bajos néki helyet szorítunk. Talán majd idővel!

W. R.: Ilyenlággyú cikkeiben máris meglehetősen bő-ség mutatkozik, de azért, hacsak lehet, sorát eljűk.

F. Á.: Elteltük; alkalom adtán föl fogjuk használni.

D. S.: Véleményezés céljából átadtuk a szerkesztő-bizottság illetékes szakspecialistáinak.

Z. Gy.: Nagyon jó, nagyon aktuális. Sejna, anyag-bőség miatt még nem jutott számára hely.

A Grafikai Szemlét a kiadó egyesület szakmunkés tag-jai illetményként kapják. Nem tagoknak előfizetési díj: egész évre 7— pengő egyes számok ára 80 fillér.

Felelős szerkesztő: Novák László.

A szerkesztő-bizottság tagjai: Bauer Henrik, Fuchs Jenő, Grosz Ernő, Herzog Salamon, Schreiber Ede. A lap technikai és művészi kiállítását intéző kollégium: Dukai Károly, Kun Mihály, Wanko Vilmos.

Kiadó-tulajdonos: a Magyarországi Könyvnyomdai Munkások Egyesülete.

Felelős kiadó: Halász Alfréd.

Nyomtatja: Világosság Könyvnyomda Rt. Budapestben (VIII, Conti ucca 4. sz.); műszaki Igazgató: Deutsch D.

„ONYX”

NYOMDAFESTÉK ÉS VEGYIPARI K.F.T.
BUDAPEST VI, FORGÁCH UCCA 19
TELEFÓNSZÁM: 92-0-74

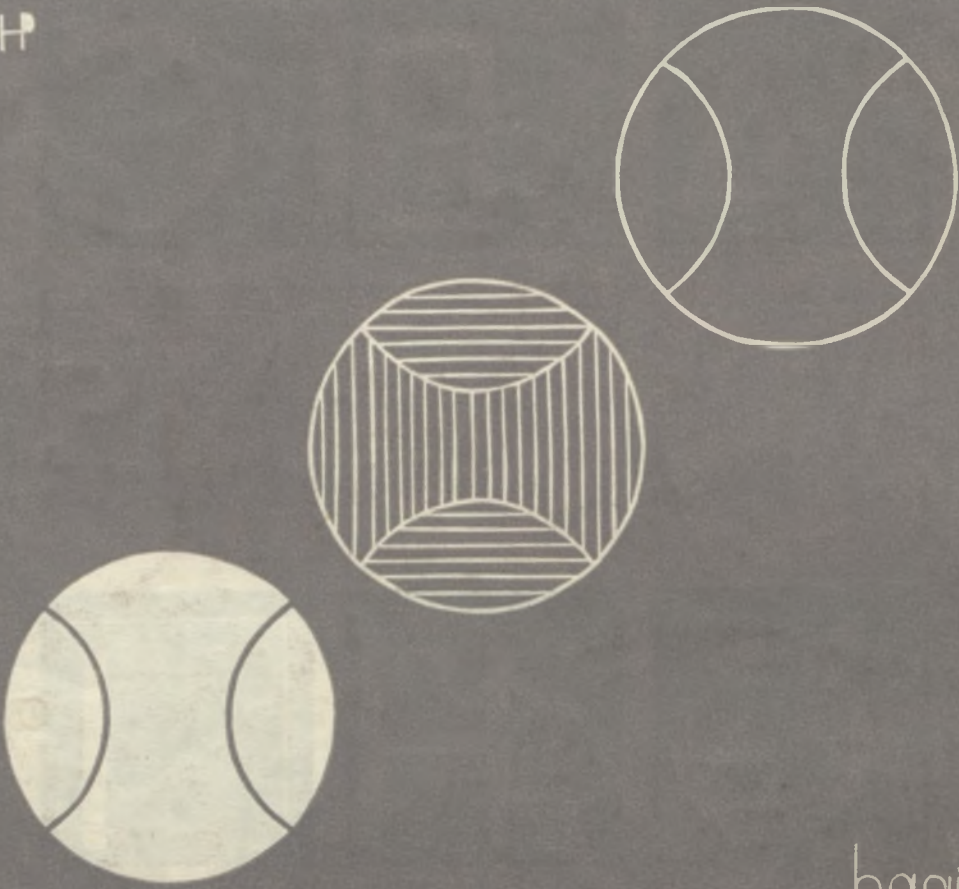
Gyárt mindennemű mélynyomó-, offset-, kő- és könyvnyomdai, valamint guminyomó-, rotációs-, sokszorosító színes és fekete festékeket

VAROSI IRODA: BUDAPEST V, TÁTRA U. 6. TEL. 23-1-43

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete ólommetező gyakorlataiból. Sütő László metszete. Az ilyen nagyobb betűk metszése jelentős részét teszi ki az ólommetzési tantervnek, főleg azért, mert a betű lévén a tipográfus fő-fő munkaeleme, már a kezdő tanuló is ellenőrizni tudja a saját munkájának helyességét.

H

bagi

TENNISZ LABDÁK

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete ólommetező gyakorlataiból. Bagi Imre metszete. Az ólommetzés praktikumában a vésők kezelése igen fontos. A tanítási tervben az egyenes vonalak metszésével kezdődik a gyakorlat, majd apródonként rátérnek hallgatónk a görbe vonalak, körök stb. metszésére is. A föntl gyakorlatban már mind a kétfajta elem bőségesen képviselve van.